

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 29. júla 2019¹

Vec C-435/18

**Otis Gesellschaft m.b.H. a i.
proti
Land Oberösterreich a i.**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Hospodárska súťaž – Kartelové právo – Súkromnoprávne presadzovanie – Žaloba štátneho poskytovateľa úverov o náhradu škody – Zvýhodnené úvery na podporu bytovej výstavby – Kartel medzi výrobcami výťahov – Zvýšené stavebné náklady vyplývajúce z kartelu – Žiadosť o náhradu škody vyplývajúcu z úrokovej straty“

Obsah

I. Úvod	2
II. Právny rámec	3
III. Skutkový stav a právny spor vo veci samej	4
A. Kartel medzi výrobcami výťahov	4
B. Žaloba o náhradu škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko	4
IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie na Súdnom dvore	6
V. Posúdenie	6
A. Prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania	6
1. O právomoci Súdneho dvora odpovedať na prejudiciálnu otázku v súvislosti s obdobím pred pristúpením Rakúska k EÚ	6
2. O relevantnosti prejudiciálnej otázky na účel rozhodnutia vo veci	8
B. Posúdenie obsahu prejudiciálnej otázky	9

¹ Jazyk konania: nemčina.

1. Právo štátnych poskytovateľov úverov na náhradu škody v prípade škôd vyplývajúcich z kartelu: problém práva Únie	9
a) Hranica medzi právom Únie a vnútroštátnou právnou úpravou členských štátov v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu	10
b) „Príčinná súvislosť“ v oblasti konfliktu medzi definíciou podľa práva Únie a presadzovaním v členských štátoch	11
2. O práve štátnych poskytovateľov úverov na náhradu škôd vyplývajúcich z kartelu	14
a) O cieľoch ochrany článku 101 ZFEÚ	15
1) O nezlučiteľnosti kategorického obmedzenia práva na náhradu škody s článkom 101 ZFEÚ	16
2) O osobitnom postavení spolkovej krajiny Horné Rakúsko ako štátneho poskytovateľa úverov	17
3) O ustanoveniach smernice 2014/104	19
4) Priebežný záver	20
b) O skutočnej povahe škody, ktorú utrpela spolková krajina Horné Rakúsko a možnostiach jej náhrady	20
1) O nahraditeľnosti úrokovej škody, ktorú si spolková krajina Horné Rakúsko uplatňuje v konaní vo veci samej	21
2) O škode spôsobenej všeobecnej verejnosti v dôsledku nedostatočnej podpory bytovej výstavby vyplývajúcej z kartelu	25
3) Priebežný záver	25
c) O dostatočne priamej súvislosti medzi porušením práva a škodou	25
1) O konkrétnej súvislosti medzi cenou výťahov a výškou úveru	26
2) O možnosti účastníkov kartelu medzi výrobcami výťahov predvídať škodu spolkovej krajiny Horné Rakúsko	27
3) Priebežný záver	28
VI. Návrh	28

I. Úvod

1. Musí sa podľa práva Únie štátnemu poskytovateľovi úveru, ktorému bola spôsobená škoda, pretože poskytol zvýhodnené podporné úvery vo väčšej výške, ako v prípade, ak by nebola uzavretá protisúťažná dohoda, poskytnúť možnosť domáhať sa náhrady škody voči podnikom, ktoré sa na takejto dohode podieľali?

2. Táto otázka v prebiehajúcom prejudiciálnom konaní poskytuje Súdnu dvoru príležitosť, aby ešte viac spresnil požiadavky, ktoré právo Únie kladie na súkromnoprávne presadzovanie európskeho práva hospodárskej súťaže. Táto otázka vzniká v súvislosti s kartelom medzi výrobcami výtahov, ktorým sa Súdny dvor opäť zaoberá.²

3. Land Oberösterreich (Spolková krajina Horné Rakúsko, Rakúsko) bola uvedeným kartelom dotknutá v rozsahu, v akom odberateľom účastníkovi kartelu na účely uskutočnenia stavebných zámerov sociálneho bývania poskytla úvery so zvýhodneným úrokom – takzvané podporné úvery. Úverová suma bola vzhľadom na dohodnuté privysoké ceny výtahov, ktoré boli zabudované do podporovaných obytných budov, omnoho vyššia, ako v prípade, ak by sa cena vytvorila v rámci voľnej hospodárskej súťaže. Spolková krajina sa v konaní vo veci samej domáha poskytnutia náhrady takto vzniknutej škody.

4. Súdny, ktoré konali v prejednávanej veci, sa nezhodujú v tom, či rakúske právo v prípade nepriamych škôd tohto druhu priznáva nárok na náhradu škody. Podľa názoru vnútroštátneho Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko) nejde o takýto prípad, pretože osoby, ktoré na relevantnom trhu nepôsobili ani ako účastníci na strane ponuky, ani ako účastníci na strane dopytu, nepatria do pôsobnosti ochrany kartelového zákazu.

5. Súdny dvor má posúdiť, či je takéto reštriktívne ustanovenie, ktorým sa zužuje okruh osôb s nárokom na náhradu škody, v súlade so zásadami európskeho práva hospodárskej súťaže. Najskôr je však potrebné objasniť, či sa má na otázku spolkovej krajiny Horné Rakúsko týkajúcu sa nároku na náhradu škody odpovedať s ohľadom na rakúske právo – v spojení so zásadami ekvivalencie a efektivity – alebo sa má odpoveď naopak poskytnúť priamo na základe práva Únie.

II. Právny rámec

6. Vnútroštátny súd sa pýta na výklad článku 85 Zmluvy o ES, článku 81 ES a článku 101 ZFEÚ. Keďže sa tieto ustanovenia po obsahovej stránke vo veľkej miere zhodujú, ďalej sa bude prihliadať len na znenie v súčasnosti platného článku 101 ZFEÚ.³

7. Sporné skutkové okolnosti v tejto veci sa odohrali ešte pred nadobudnutím účinnosti smernice o náhrade škody vyplývajúcej z kartelu 2014/104/EU⁴ a aj spolková krajina Horné Rakúsko predložila svoju žalobu prvostupňovému súdu ešte pred nadobudnutím účinnosti smernice 2014/104.⁵ Smernica 2014/104 sa preto v prejednávanej veci vzhľadom na svoju časovú pôsobnosť neuplatní, pričom nie je potrebné objasniť, či prípadne dotknuté ustanovenia rakúskeho práva majú hmotnoprávnu alebo procesnoprávnu povahu. Podľa článku 22 smernice 2014/104 sa totiž na hmotnoprávne ustanovenia prijaté na účely prebratia smernice vzťahuje všeobecný zákaz spätného účinku, pričom všetky ostatné vnútroštátne ustanovenia slúžiace na prebratie smernice, teda konkrétne procesné ustanovenia, sa síce použijú aj v prípade skutkových okolností, ktoré nastali pred účinnosťou smernice, avšak len v rámci žalôb, ktoré boli podané až po nadobudnutí účinnosti smernice.⁶

2 Pozri už rozsudky zo 6. novembra 2012, Otis a i. (C-199/11, EU:C:2012:684); z 18. júla 2013, Schindler Holding a i./Komisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522), ako aj z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317).

3 Pozri tiež rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 18); pozri aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 17).

4 Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 26. novembra 2014 o určitých pravidlách upravujúcich žaloby podľa vnútroštátneho práva o náhradu škody utrpenej v dôsledku porušenia ustanovení práva hospodárskej súťaže členských štátov a Európskej únie (Ú. v. EÚ L 349, 2014, s. 1).

5 Prvostupňová žaloba spolkovej krajiny Horné Rakúsko bola predložená 2. februára 2010 Handelsgericht Wien (Obchodný súd Viedeň, Rakúsko); smernica 2014/104 sa v súlade s jej článkom 23 stala účinnou 20. deň po jej uverejnení v Úradnom vestníku, t. j. 25. decembra 2014.

6 Pozri v tomto zmysle moje návrhy vo veci Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, bod 60).

8. Ako správne poznamenáva talianska vláda, smernicu 2014/104 možno teda v rámci konania v tejto veci prípadne použiť len v rozsahu, v akom zodpovedá zásadám vytvoreným judikatúrou v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu.⁷

III. Skutkový stav a právny spor vo veci samej

A. Kartel medzi výrobcami výťahov

9. Vo viacerých členských štátoch Európskej únie pôsobil počas dlhoročného obdobia tzv. kartel medzi výrobcami výťahov, v rámci ktorého uzatvárali veľkí európski výrobcovia výťahov a eskalátorov – konkrétne spoločnosti Kone, Otis, Schindler a ThyssenKrupp – dohody odporujúce právu hospodárskej súťaže. Európska komisia odhalila tento kartel v roku 2003 a v roku 2007 uložila pokuty za manipulácie kartelu medzi výrobcami výťahov na belgickom, nemeckom, holandskom a luxemburskom trhu.⁸

10. V Rakúsku proti kartelu zakročili Bundeswettbewerbsbehörde (Spolkový úrad na ochranu hospodárskej súťaže, Rakúsko) a Kartellgericht (Kartelový súd, Rakúsko). Pokuty, ktoré v roku 2007 uložil kartelový súd,⁹ potvrdil v roku 2008 Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd), ktorý je odvolacím súdom pre kartelové záležitosti.¹⁰ ThyssenKrupp vystupovala v konaní ako korunný svedok.

11. V zmysle záverov, ku ktorým sa dospelo v rámci rakúskeho vnútroštátneho kartelového konania, existovala medzi účastníkmi kartelu od roku 1980 do začiatku roka 2004 dohoda o rozdelení trhu s výťahmi a eskalátormi, ktorá sa vždy opätovne potvrdzovala a ktorú vo veľkej miere, hoci nie v úplnosti, realizovali. Koordinácia zanikla najskôr na konci roka 2005. Cieľom kartelu bolo zabezpečiť príslušnému uprednostnenému podniku vyššiu cenu, ako by mal možnosť dosiahnuť za podmienok hospodárskej súťaže. Na základe kartelu, ktorý kontroloval prinajmenšom jednu tretinu objemu na trhu, došlo ku skresleniu hospodárskej súťaže a cenového vývoja, ktorý by inak bolo možné očakávať za podmienok hospodárskej súťaže.¹¹

B. Žaloba o náhradu škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko

12. Spolková krajina Horné Rakúsko poskytla počas obdobia dotknutého kartelom medzi výrobcami výťahov na základe zákonných ustanovení o podpore bytovej výstavby upravujúcich podporu výstavby sociálneho bývania rôzne druhy podpory pre uskutočnenie stavebných zámerov. Tieto podpory mali podobu po prvé *priamych príspevkov*, v prípade ktorých príjemca podpory získava časť nákladov na

7 V zmysle jej odôvodnenia 12 „[Smernicou 2014/104] sa opätovne potvrdzuje *acquis communautaire* upravujúce problematiku práva na náhradu škody utrpenej v dôsledku porušenia práva hospodárskej súťaže Únie, a to najmä, pokiaľ ide o aktívnu legitimáciu a vymedzenie škody, ako vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, a to bez toho, aby sa vopred vylučoval akýkoľvek prípadný vývoj v tejto oblasti“.

8 Pozri v tomto zmysle aj rozsudky zo 6. novembra 2012, Otis a i. (C-199/11, EU:C:2012:684, bod 18 a nasl.); z 18. júla 2013, Schindler Holding a i./Komisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, body 10 a nasl.), a z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 5 a 6), ako aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 5).

9 Rozhodnutie Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajinový súd Viedeň, Rakúsko), ktorý rozhodoval ako kartelový súd zo 14. decembra 2007 (sp. zn. 25 Kt 12/07).

10 Uznesenie, ktoré vydal Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) ako kartelový súd z 8. októbra 2008 (sp. zn. 16 Ok 5/08).

11 Pozri v tejto súvislosti aj rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 7 a nasl.), ako aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 6 a nasl.).

výstavbu v podobe nenávratného príspevku, po druhé *ročných príspevkov*, v rámci ktorých spolková krajina príjemcovi pomoci nahradí časť jeho úverových úrokov, a po tretie *podporných úverov*, t. j. úverov poskytnutých za zvýhodnených podmienok, ktoré príjemcom pomoci umožňujú získať financovanie z cudzích zdrojov za výhodnejších ako bežných trhových podmienok.¹²

13. Tieto formy podpory tvorili vždy určitú percentuálnu sadzbu celkových stavebných nákladov. Keďže s ohľadom na vyššie ceny výťahov boli tieto stavebné náklady vyššie, ako v prípade, ak by kartel medzi výrobcami výťahov neexistoval, domáha sa spolková krajina Horné Rakúsko¹³ v súčasnosti náhrady škody voči výrobcom výťahov, spoločnostiam Otis, Schindler, Kone a ThyssenKrupp, ktorí sa na karteli zúčastnili.

14. Návrh na začatie prejudiciálneho konania v tejto veci sa týka len pohľadávok spolkovkej krajiny Horné Rakúsko vyplývajúcich z *podporných úverov*, ktoré sa v dôsledku kartelu vyplatili vo väčšom rozsahu.

15. Tieto pohľadávky spolkovkej krajiny Horné Rakúsko na náhradu škody zodpovedajú úrokovej škode, ktorá sa vypočíta nasledovným spôsobom: vzhľadom na kartelom podmienené predraženie výťahov, ktoré boli zabudované do podporovaných nehnuteľností, sa podporné úvery so zvýhodneným úrokom poskytli vo väčšom rozsahu, ako v prípade, ak by kartel neexistoval. Ak by spolková krajina rozdiel medzi sumou, ktorú vyplatila príjemcom pomoci, a nižšou sumou, ktorú by príjemcom vyplatila bez navýšených nákladov vyvolaných kartelom, investovala s priemernou úrokovou sadzbou spolkových dlhopisov, získala by na úrokoch omnoho vyššiu sumu, ako zo zvýhodnených úrokov, ktoré jej splatili príjemcovia podpory. Škoda, ktorej náhrady sa spolková krajina domáha v konaní vo veci samej, teda zodpovedá rozdielu medzi úrokovými výnosmi zaplatenými príjemcami podpory a úrokovými výnosmi, ktoré by dosiahla z investícií sumy podpory, ktorú z dôvodu kartelu poskytla vo väčšej výške úročenej priemernou úrokovou sadzbou platnou pre spolkové dlhopisy.

16. Prvostupňový súd žalobu spolkovkej krajiny Horné Rakúsko zamietol s odôvodnením, že spolková krajina nie je ako orgán podpory účastníkom na trhu výrobcov výťahov a eskalátorov. Domáha sa teda len nepriamej škody, ktorú ako takú nemožno nahradiť.¹⁴

17. Odvolací súd prvostupňové rozhodnutie zrušil.¹⁵ Domnieva sa totiž, že zákaz uzatvárania dohôd o cenách chráni aj finančné záujmy tých osôb, ktorým z dohody o cenách vyplynuli dodatočné finančné náklady. Navyše spolková krajina Horné Rakúsko sa poskytnutím finančnej podpory podieľala na umožnení realizácie stavebných zámerov, a teda zabezpečila vznik samotného dopytu po ponuke členov kartelu. Spolková krajina preto tiež patrí do pôsobnosti ochrany právnych noriem zakazujúcich kartely.

18. Výrobcovia výťahov sa proti tomuto rozhodnutiu bránia opravným prostriedkom „Rekurs“ predloženým Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd). Tento súd sa prikláňa k názoru prvostupňového súdu, pokiaľ ide o uplatnenie ustanovení vnútroštátneho práva. Podľa týchto právnych predpisov si náhrada majetkových škôd vyžaduje porušenie ochrannej zákonnej normy, ktorá členov určitého

12 Uvedené vyplýva z čiastočného rozsudku Handelsgericht Wien (Súd pre obchodnoprávne spory Viedeň) (prvostupňový súd v konaní vo veci samej) z 21. septembra 2016 (sp. zn. 40 Cg 65/10z-66, s. 5 a 6) a z tvrdení spolkovkej krajiny Hornej Rakúsko uvedených v rozsudku Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň, Rakúsko) ako odvolacieho súdu (druhostupňový súd v konaní vo veci samej) z 27. apríla 2017 (sp. zn. 5 R 193/16p-73, s. 6 a 7).

13 Spolková krajina Horné Rakúsko vystupuje v konaní vo veci samej ako žalobkyňa v prvom rade. Ostatné žalobkyne, ktoré sa zúčastňujú v tomto konaní, sú spoločnosťami, ktoré pôsobia v oblasti bytovej výstavby. Tento návrh na začatie prejudiciálneho konania sa s ohľadom na čiastočný rozsudok Handelsgericht Wien (Obchodný súd Viedeň) (prvostupňový súd v konaní vo veci samej) z 21. septembra 2016 (sp. zn. 40 Cg 65/10z-66) týka len žaloby spolkovkej krajiny Horné Rakúsko.

14 Čiastočný rozsudok Handelsgericht Wien (Obchodný súd Viedeň) z 21. septembra 2016 (sp. zn. 40 Cg 65/10z-66).

15 Uznesenie Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň) ako odvolacieho súdu z 27. apríla 2017 (sp. zn. 5 R 193/16p-73).

okruhu osôb chráni pred porušením ich právnych záujmov. Spolková krajina Horné Rakúsko však škodu neutrpela ako poskytovateľ alebo záujemca na trhu dotknutom dohodou o cenách. Jej škoda teda podľa rakúskeho práva dostatočne nesúvisí s účelom zákazu kartelových dohôd, ktorým je zachovanie hospodárskej súťaže na trhu dotknutom kartelom.

19. S ohľadom na judikatúru Súdneho dvora v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu, a najmä vzhľadom na rozsudok vo veci Kone¹⁶ a moje návrhy v tejto veci,¹⁷ má však Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) pochybnosti o zlučiteľnosti takéhoto riešenia s právom Únie.

IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie na Súdnom dvore

20. Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) preto uznesením zo 17. mája 2018¹⁸ predložil nášmu Súdному dvoru návrh na začatie prejudiciálneho konania o tejto otázke:

Majú sa článok 85 Zmluvy o ES, článok 81 ES, resp. článok 101 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že na zachovanie plnej účinnosti týchto ustanovení a potrebného účinku zákazu vyplývajúceho z týchto ustanovení je potrebné, aby od účastníka kartelu mohli požadovať náhradu škody aj tie subjekty, ktoré nie sú účastníkmi relevantného vecného a geografického trhu na strane ponuky alebo dopytu, ale aj subjekty, ktoré za zvýhodnených podmienok poskytujú úvery odberateľom produktov, ktoré sú predmetom ponuky na trhu dotknutom kartelom a ktorých škoda spočíva v tom, že suma úveru v percentuálnej výške výrobných nákladov bola vyššia ako by bola bez kartelovej dohody, v dôsledku čoho nemohla tieto sumy investovať s cieľom dosiahnuť zisk?

21. Na písomnej časti prejudiciálneho konania sa zúčastnili na jednej strane spolková krajina Horné Rakúsko a na druhej strane spoločnosti Otis, Schindler, Kone a ThyssenKrupp, ako aj Talianska republika a Európska komisia. Okrem Talianska sa rovnakí účastníci konania a Rakúska republika zúčastnili na pojednávaní 16. mája 2019.

V. Posúdenie

A. Prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania

1. O právomoci Súdneho dvora odpovedať na prejudiciálnu otázku v súvislosti s obdobím pred pristúpením Rakúska k EÚ

22. Skutočnosť, že časť sporných skutkových okolností sa odohrala ešte pred pristúpením Rakúska k Európskej únii 1. januára 1995¹⁹, nepovažuje Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) za problematickú. Spolková krajina Horné Rakúsko sa naopak vo svojich písomných pripomienkach podrobne vyjadruje k otázke právomoci Súdneho dvora pre výklad vnútroštátnych právnych noriem upravujúcich zákaz kartelov v čase pred pristúpením Rakúska k Európskej únii.

¹⁶ Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317).

¹⁷ Návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 27 a nasl.).

¹⁸ Sp. zn. 9 Ob 44/17m.

¹⁹ Pozri bod 11 vyššie.

23. Podľa spolkovkej krajiny Horné Rakúsko má Súdny dvor právomoc vykladať tieto vnútroštátne právne normy, pretože boli prijaté podľa vzoru ustanovení, ktoré predchádzali článku 101 ZFEÚ a mali za cieľ prispôsobiť vnútroštátne právo hospodárskej súťaže ustanoveniam práva hospodárskej súťaže Európskych spoločenstiev. Uvedené platí obzvlášť pre obdobie po nadobudnutí účinnosti Zmluvy o EHS 1. januára 1994, ku ktorej Rakúsko pristúpilo a ktorá tiež vo veľkom rozsahu prebrala právo ES v oblasti zákazu kartelov.

24. V tejto súvislosti sa spolková krajina Horné Rakúsko odvoláva na judikatúru, podľa ktorej má Súdny dvor právomoc vykladať ustanovenia práva Únie aj v prípadoch, keď skutkové okolnosti v konaní vo veci samej nepatria do priamej pôsobnosti práva Únie, ak tieto ustanovenia vyhlásili prostredníctvom vnútroštátnych právnych predpisov za priamo uplatniteľné aj na skutkové okolnosti okolností výlučne vnútroštátnej povahy alebo ak mal vnútroštátny zákonodarca v úmysle zabezpečiť harmonizáciu uplatniteľného vnútroštátneho práva s právom Únie.²⁰

25. Na rozdiel od tvrdení spolkovkej krajiny Horné Rakúsko však Súdny dvor v týchto rozsudkoch nepotvrdil svoju právomoc vykladať *vnútroštátne* právne predpisy, ktoré odkazujú na právne predpisy Únie alebo boli prijaté podľa ich vzoru. Právomoc vykladať vnútroštátne právne predpisy totiž patrí výlučne súdom členského štátu.²¹ Súdny dvor naopak v rozsudkoch, na ktoré sa odvoláva spolková krajina, potvrdil len svoju právomoc vykladať normy *práva Únie* v prípadoch, keď tieto normy síce neboli priamo uplatniteľné, ale vnútroštátne právo na ne odkazovalo alebo boli prijaté na ich základe.

26. O takúto právomoc však ide len vtedy, ak sa sporné skutkové okolnosti, hoci ich právo Únie priamo neupravuje, odohrali v čase, keď už bol dotknutý členský štát súčasťou Európskej únie. Súdny dvor totiž odmietol svoju právomoc odpovedať na návrhy na začatie prejudiciálneho konania v prípadoch, keď sa skutkové okolnosti v konaní vo veci samej odohrali ešte pred pristúpením štátu do Európskej únie. Súdny dvor má totiž právomoc vykladať právo Únie len z hľadiska uplatnenia týchto noriem v novom členskom štáte od okamihu pristúpenia tohto členského štátu do Európskej únie.²² To platí aj v prípade, keď boli vnútroštátne právne predpisy upravujúce sporné skutkové okolnosti pred pristúpením dotknutého členského štátu do EÚ prijaté podľa vzoru príslušných právnych noriem Únie. Aj v takejto situácii by totiž uplatnenie a výklad dotknutých vnútroštátnych právnych predpisov pred pristúpením dotknutého členského štátu do EÚ patril výlučne do právomoci vnútroštátnych orgánov a súdov.²³

27. Keďže hmotnoprávne predpisy v zásade nemožno uplatniť so spätným účinkom, môže zákaz kartelov vyplývajúci z práva Únie platiť pre kartel, ktorý pôsobil formou pokračujúceho protiprávneho konania jednak pred a jednak po dátume pristúpenia štátu do Európskej únie, a to len v rozsahu, v akom možno postihnúť prípadné protisúťažné dôsledky tohto kartelu v čase po spornom okamihu pristúpenia. Na rozdiel od toho sa zákaz kartelov vyplývajúci z práva Únie neuplatní na predmetný kartel v rozsahu, v akom tento kartel mal alebo mohol mať účinky na území členského štátu výlučne v období pred pristúpením tohto členského štátu k Európskej únii²⁴.

20 Rozsudky zo 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító a i. (C-32/11, EU:C:2013:160, bod 17 a nasl.); z 26. novembra 2015, Maxima Latvija (C-345/14, EU:C:2015:784, bod 11 a nasl.); z 21. júla 2016, VM Remonts a i. (C-542/14, EU:C:2016:578, bod 16 a nasl.), ako aj z 31. mája 2018, Ernst & Young (C-633/16, EU:C:2018:371, bod 28 a nasl.).

21 Pozri napríklad uznesenie z 21. decembra 1995, Max Mara (C-307/95, EU:C:1995:465, bod 5); ako aj rozsudky z 13. decembra 2012, Caves Krier Frères (C-379/11, EU:C:2012:798, body 35 a 36), a z 10. januára 2019, ET (C-97/18, EU:C:2019:7, bod 24).

22 Rozsudky z 15. júna 1999, Andersson a Wåkerås-Andersson (C-321/97, EU:C:1999:307, bod 31 a nasl.); z 10. januára 2006, Ynos (C-302/04, EU:C:2006:9, body 30 a 34 a nasl.), ako aj z 27. júna 2018, Varna Holideis (C-364/17, EU:C:2018:500, bod 17).

23 Pozri rozsudok zo 14. februára 2012, Toshiba Corporation a i. (C-17/10, EU:C:2012:72, body 61 a 62), ako aj moje návrhy vo veci Toshiba Corporation a i. (C-17/10, EU:C:2011:552, bod 49 a nasl.).

24 Pozri rozsudok zo 14. februára 2012, Toshiba Corporation a i. (C-17/10, EU:C:2012:72, bod 44 a nasl.), ako aj moje návrhy vo veci Toshiba Corporation a i. (C-17/10, EU:C:2011:552, bod 37 a nasl.).

28. Ako už bolo uvedené vyššie, k machináciám predmetného rakúskeho kartelu medzi výrobcami výťahov v konaní vo veci samej dochádzalo jednak pred a jednak po pristúpení Rakúska k Európskej únii²⁵. Z hľadiska právomoci Súdneho dvora poskytnúť v tejto veci odpoveď na návrh na začatie prejudiciálneho konania však nie je podstatné, do akej miery sú pohľadávky spolkovkej krajiny Horné Rakúsko, ktoré sú predmetom konania vo veci samej, založené na dôsledkoch kartelu medzi výrobcami výťahov, ktoré sa prejavili pred alebo po pristúpení Rakúska k EÚ²⁶.

29. Vzhľadom na to, že aspoň časť sporných skutkových okolností nastala po pristúpení Rakúska k EÚ, a teda v rámci rozsahu časovej pôsobnosti práva Únie, je totiž nesporné, že Súdny dvor má v rámci prebiehajúceho prejudiciálneho konania právomoc odpovedať na otázku vnútroštátneho súdu týkajúcu sa výkladu článku 101 ZFEÚ a predchádzajúcich ustanovení.

30. Ak by Súdny dvor v rámci tohto výkladu dospel k záveru, že na základe článku 101 ZFEÚ a ustanovení, ktoré mu predchádzali, sa spolkovkej krajine Horné Rakúsko musí priznať nárok na náhradu škody voči účastníkom kartelu medzi výrobcami výťahov, prináležalo by vnútroštátnemu súdu, aby rozhodol, či sa majú vnútroštátne právne predpisy, ktoré platili pred pristúpením Rakúska k EÚ, vykladať v súlade s judikatúrou Súdneho dvora a teda v tom zmysle, že aj v čase pred pristúpením Rakúska k EÚ zakladajú nárok spolkovkej krajiny na náhradu škôd, ktoré vznikli počas tohto obdobia.

2. O relevantnosti prejudiciálnej otázky na účel rozhodnutia vo veci

31. Výrobcovia výťahov a Komisia v rámci svojich písomných podaní spochybnili možnosť náhrady úrokovej škody, ktorej sa spolková krajina Horné Rakúsko domáha. Na písomnú otázku Súdneho dvora, či by si spolková krajina nemohla uplatniť aj škodu, ktorá vznikla tým, že si na účel splnenia svojich zákonných povinností musela na finančnom trhu požičať viac peňažných prostriedkov, ako v prípade, ak by kartel neexistoval, odpovedali jednotliví účastníci konania na pojednávaní v tom zmysle, že takýto dôvod spôsobenej škody nebol v konaní vo veci samej uplatnený včas a v súčasnom štádiu konania ho už viac nemožno uplatniť.

32. V konaní vo veci samej preto vôbec nejde o škodu, o ktorej nahraditeľnosti sa má rozhodnúť. Prejudiciálna otázka, ktorú položil Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) teda nie je relevantná pre rozhodnutie v spore vo veci samej, t. j. má hypotetickú povahu a návrh na začatie prejudiciálneho konania sa musí zamietnuť ako neprípustný.

33. Takúto argumentáciu nemožno prijať. Opomína totiž hranicu medzi prípustnosťou a obsahovým posúdením návrhu na začatie prejudiciálneho konania v tejto veci.

34. Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd), ktorého otázka podlieha v zmysle judikatúry domnienke relevantnosti na účel rozhodnutia vo veci,²⁷ totiž vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania nevyjadruje pochybnosti o tom, že spolkovkej krajine Horné Rakúsko bola spôsobená škoda, a ani o tom, že za takúto škodu je zodpovedný kartel medzi výrobcami výťahov. Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) sa naopak pýta, či takáto škoda dostatočne súvisí s účelom kartelového zákazu, a teda, či ju možno na takomto základe nahradiť.

²⁵ Pozri bod 11 vyššie.

²⁶ V súvislosti s posudzovaním budúcich účinkov skutkových okolností, ktoré nastali ešte pred pristúpením členského štátu k EÚ pozri v zmysle neskorej platnej právnej úpravy rozsudok z 3. septembra 2014, X (C-318/13, EU:C:2014:2133, bod 21 a nasl.), ako aj moje návrhy vo veci X (C-318/13, EU:C:2014:333, bod 18 a nasl.).

²⁷ Rozsudky zo 7. septembra 1999, Beck a Bergdorf (C-355/97, EU:C:1999:391, bod 22); z 23. januára 2018, F. Hoffmann-La Roche a i. (C-179/16, EU:C:2018:25, bod 45); z 29. mája 2018, Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen a i. (C-426/16, EU:C:2018:335, bod 31), a z 25. júla 2018, Confédération paysanne a i. (C-528/16, EU:C:2018:583, bod 73).

35. Táto otázka je rovnako, ako otázka výrobcov výťahov a Komisie, či ide v prípade škody, ktorá spolkovej krajine Horné Rakúsko vyplýva z kartelu výrobcov výťahov, o skutočnú škodu, ktorú možno nahradiť, podstatná v rámci posúdenia, či sú splnené podmienky pre zodpovednosť účastníkov kartelu. Na tieto otázky preto treba odpovedať v rámci hmotnoprávneho preskúmania predkladanej prejudiciálnej otázky a nie v rámci posudzovania jej relevantnosti na účel rozhodnutia a prípustnosti tejto prejudiciálnej otázky.

B. Posúdenie obsahu prejudiciálnej otázky

36. Svojou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či si článok 101 ZFEÚ a predchádzajúce ustanovenia vyžadujú, aby sa štátnemu poskytovateľovi úverov, ktorý na kartelom dotknutom trhu nepôsobí ako subjekt na strane ponuky, ani ako subjekt na strane dopytu, umožnilo domáhať sa náhrady škody, ktorá mu vznikla tým, že sumu úveru so zvýhodneným úrokom, ktorú v dôsledku kartelu poskytol v príliš veľkej výške, nemohol investovať iným spôsobom prinášajúcim zisk.

37. Účastníci tohto konania sa nezhodujú v tom, aké kritérium sa má uplatniť pri odpovedi na túto otázku. Kým spolková krajina Horné Rakúsko zastáva názor, že na prejudiciálnu otázku sa má odpovedať priamo na základe práva Únie, výrobcovia výťahov a Komisia sa domnievajú, že na prejudiciálnu otázku sa musí odpovedať výhradne podľa ustanovení vnútroštátneho práva, ktoré sa majú následne posúdiť len z hľadiska zásady ekvivalencie a efektivity.

38. Ako uviedol generálny advokát N. Wahl vo svojich návrhoch vo veci Skanska, rozdiel medzi posúdením z hľadiska zásad ekvivalencie a efektivity na jednej strane a priamym preskúmaním podľa článku 101 ZFEÚ na strane druhej je dôležitý pri určovaní demarkačnej línie medzi otázkami, ktoré upravuje jednak právo Únie a jednak vnútroštátne právne systémy členských štátov.²⁸

39. V ďalšom texte sa preto musí najskôr objasniť, aké kritérium – priamy výklad práva Únie alebo skôr požiadavky kladené na vnútroštátne právo z hľadiska ekvivalencie a efektivity – sa uplatní v rámci odpovede na prejudiciálnu otázku (pozri bod 1 nižšie). V ďalšom kroku sa následne prejudiciálna otázka posúdi z hľadiska zvoleného kritéria (pozri bod 2 nižšie).

1. Právo štátnych poskytovateľov úverov na náhradu škody v prípade škôd vyplývajúcich z kartelu: problém práva Únie

40. Súkromnoprávne presadzovanie zákazu kartelov upraveného právom Únie formou žalôb o náhradu škody predložených súdom členských štátov tvorí okrem verejnoprávneho presadzovania protimonopolnými úradmi druhý pilier európskeho kartelového práva. Súdny dvor už v súlade s vyššie uvedeným rozhodol, že právo každého jednotlivca požadovať náhradu škody, ktorá bola spôsobená porušením kartelového zákazu upraveného právom Únie vyplýva priamo z článku 101 ZFEÚ. To znamená, že každý má právo domáhať sa náhrady škody, ktorá mu vznikla, ak medzi touto škodou a porušením pravidiel hospodárskej súťaže existuje príčinná súvislosť, bez toho, aby sa existencia tohto práva akýmkoľvek spôsobom podmienila vnútroštátnou právnou úpravou členských štátov.²⁹

²⁸ Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl, vo veci Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:100, bod 39).

²⁹ V tomto zmysle pozri rozsudky z 20. septembra 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, body 23 až 26); z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 58 až 61 a 63); z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 20 až 22), a zo 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:204, body 24 až 26), ako aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 26).

41. V prípade, ak právo Únie neupravuje spôsoby výkonu takéhoto práva na náhradu škody pred vnútroštátnym súdmi, je však úlohou vnútroštátneho právneho poriadku každého z členských štátov, aby upravil takéto spôsoby, pričom musia byť rešpektované zásady ekvivalencie a efektivity.³⁰ Smernica 2014/104 potvrdzuje takéto prerozdelenie právomocí.³¹

42. Napriek tomu však v každom konkrétnom prípade opäť vzniká otázka, ktoré prvky žaloby o náhradu škody vyplývajúcej z kartelu v súčasnosti konkrétne podliehajú právu Únie a ktoré prvky takejto žaloby má upraviť vnútroštátne právo členských štátov.³²

43. Súdny dvor už vo svojej doterajšej judikatúre rozhodol o tom, kde sa v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu nachádza hranica medzi právom Únie a právnou úpravou členských štátov a). V tomto prípade je potrebné rozhodnúť o pridelení právomoci upraviť jednotlivé časti pojmu „príčinná súvislosť“ na základe tejto hranice b).

a) Hranica medzi právom Únie a vnútroštátnou právnou úpravou členských štátov v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu

44. Ako som už vysvetlila vo svojich návrhoch vo veci Kone, z judikatúry Súdneho dvora možno vyvodiť záver v tom zmysle, že rozdelenie právomocí medzi Úniou a členské štáty v oblasti náhrady škody vyplývajúcej z kartelu prebieha súběžne s hranicou medzi hmotnoprávnym nárokom a procesným presadzovaním: na otázku o *existencii* nárokov na náhradu škody (t. j. na otázku, či sa má priznať náhrada škody) sa má odpovedať na základe práva Únie. *Podrobnosti uplatnenia* a *spôsoby konkrétneho presadzovania* takýchto nárokov (t. j. otázka, akým *spôsobom* sa má poskytnúť náhrada škody), teda najmä právomoc, procesné postupy, lehoty a dokazovanie sa majú naopak spravovať ustanoveniami vnútroštátnej právnej úpravy.³³

45. Ako poznamenal generálny advokát N. Wahl vo svojich návrhoch vo veci Skanska, vzhľadom na vyššie uvedené patria do pôsobnosti vnútroštátneho práva len pravidlá *uplatňovania* práva na náhradu škody, pričom *podmienky*, ktoré sú *znakmi skutkovej podstaty*, a teda tvoria samotný základ tohto nároku, sa posudzujú priamo podľa článku 101 ZFEÚ.³⁴

46. Súdny dvor tento záver potvrdil vo svojom rozsudku vo veci Skanska, keď konštatoval, že otázka určenia subjektu povinného nahradiť škodu spôsobenú porušením článku 101 ZFEÚ je priamo upravená právom Únie.³⁵ Uvedené je v súlade s predchádzajúcimi rozsudkami, v ktorých Súdny dvor rozhodol, že nielen okruh osôb, ktoré môžu od účastníkov kartelu požadovať náhradu škody („každá osoba“),³⁶ ale aj druhy škôd, ktoré sú účastníci kartelu prípadne povinní nahradiť [jednak skutočná škoda (*damnum emergens*) a jednak ušlý zisk (*lucrum cessans*) a úroky] sú stanovené právom Únie.³⁷

30 Pozri rozsudky z 20. septembra 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 29); z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 62 a 64); z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 24 až 26), ako aj zo 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:204, bod 27).

31 Pozri najmä odôvodnenia 3, 4, 11, 12 a 13, ako aj články 1, 3 a 4 smernice 2014/104.

32 V tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl vo veci Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:100, bod 33): „Ktoré sporné otázky týkajúce sa žaloby o náhradu škody sa však riadia právnymi predpismi Únie a na ktoré sa naopak vzťahujú vnútroštátne právne predpisy členských štátov?“

33 Pozri moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 23); ako príklad takýchto spôsobov výkonu práva na náhradu škody aj rozsudok z 28. marca 2019, Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, bod 42 a nasl. a bod 56 a nasl.), a moje návrhy vo veci Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, bod 75 a nasl. a bod 87 a nasl.).

34 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl vo veci Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:100, body 40 a 41).

35 Rozsudok zo 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:204, bod 28 s odkazom na body 60 až 62 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl v tejto veci [EU:C:2019:100]).

36 Pozri bod 40 a poznámku pod čiarou 29 vyššie a citovanú judikatúru.

37 Pozri rozsudok z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 95 až 97), ako aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 27).

b) „Príčinná súvislosť“ v oblasti konfliktu medzi definíciou podľa práva Únie a presadzovaním v členských štátoch

47. Sporná otázka o nahraditeľnosti škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko, ktorá je predmetom tohto konania, je rovnako, ako otázka týkajúca sa možnosti nahradenia škôd spôsobených ochrannými cenami vo veci Kone z právneho hľadiska problematikou príčinnej súvislosti.³⁸ Otázne je, či medzi kartelom výrobcov výťahov a škodou, ktorá spolkovej krajine vznikla preto, že vzhľadom na navýšené ceny výťahov poskytla vyššie podporné úvery, existuje dostatočne úzka súvislosť, alebo či ide o príliš vzdialenú škodu, v prípade ktorej nemožno od účastníkov kartelu racionálne požadovať, aby ju nahradili.

48. Výrobcovia výťahov a Komisia zastávajú názor, že na otázku o existencii „príčinnej súvislosti“ medzi porušením právnych predpisov a škodou nemožno odpovedať priamo na základe práva Únie, ale na základe vnútroštátnej právnej úpravy v spojení so zásadami ekvivalencie a efektivity.

49. Dotknutí účastníci konania sa vo svojom názore opierajú o výrok Súdneho dvora v rozsudku Manfredi, podľa ktorého „náleží vnútroštátnemu právnemu poriadku každého z členských štátov, aby upravil spôsoby výkonu ... práva [na náhradu škody] vrátane spôsobov uplatnenia pojmu „príčinná súvislosť“³⁹. Tento výrok bol v súčasnosti premietnutý do odôvodnenia 11 smernice 2014/104, ktorý sa inak pojmom príčinná súvislosť medzi protiprávnym úkonom a škodou bližšie nezaobera. V tomto odôvodnení smernice sa naopak uvádza, že ak členské štáty upravujú ďalšie podmienky pre náhradu škody podľa vnútroštátneho práva, ako napríklad zodpovednosť, primeranosť alebo zavinenie, mali by mať možnosť zachovať takéto podmienky, pokiaľ sú v súlade s judikatúrou Súdneho dvora, zásadou účinnosti, rovnocennosti a touto smernicou.

50. Z podrobnejšieho posúdenia však vyplýva, že v rámci právnej úpravy náhrady škody tvorí pojem „príčinná súvislosť“ medzi škodovou udalosťou a škodou zložený právny inštitút: jediným cieľom skúmania príčinnej súvislosti teda nie je zistiť, či konkrétnu škodu možno po skutkovej stránke pripísať konkrétnej udalosti. Naopak, skúmanie príčinnej súvislosti sa môže spájať aj s prvkami normatívneho posúdenia, ktoré sa týkajú otázky, či existuje dostatočná súvislosť medzi uplatnenou škodou a cieľom sledovaným porušenou právnou normou.⁴⁰

51. Takéto normatívne hľadisko príčinnej súvislosti možno v prejednávanej veci demonštrovať aj na diskusii účastníkov konania o tom, či v prípade spolkovej krajiny Horné Rakúsko existuje „protiprávna súvislosť“ medzi porušením práva a spôsobenou škodou, ktorá sa podľa ustanovení rakúskeho práva požaduje pre vznik nároku na náhradu škody. O takúto súvislosť ide podľa rakúskeho práva len v tom prípade, ak cieľ právnej normy, ktorú osoba zodpovedná za škodu porušila, spočíva osobitne aj v ochrane poškodeného. Podľa vnútroštátneho súdu by v prejednávanej veci nešlo o takýto prípad. Osobná pôsobnosť ochrany vyplývajúca zo zákazu kartelu sa totiž podľa tohto súdu vzťahuje len na osoby, ktoré na kartelom dotknutom trhu pôsobia ako subjekty na strane ponuky alebo subjekty na strane dopytu, nie však na verejnoprávnych poskytovateľov úveru, ktorí prostredníctvom finančnej podpory poskytovanej určitým skupinám príjemcov uľahčujú nadobudnutie výrobku dotknutého kartelom. Takýmto poskytovateľom úverov by sa teda podľa rakúskeho práva nepriznal nárok na náhradu škody, pretože ich škoda dostatočne nesúvisí s cieľom zakázať kartelové dohody, ktorý spočíva v zachovaní hospodárskej súťaže na kartelom dotknutom trhu.

38 V súvislosti so skutkovými okolnosťami vo veci Kone pozri moje návrhy v tejto veci (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 19): predmetom tohto konania bola otázka, či medzi kartelom a škodami, ktoré spôsobili účinky ochrannej ceny podmienené kartelmi, existuje dostatočne úzka súvislosť. Účinky ochrannej ceny („umbrella pricing“) sú charakteristické tým, že nezúčastnená tretia osoba stanoví svoje ceny na základe neprimerane vysokých trhových cien vyplývajúcich z kartelu vyššie v porovnaní s cenami, aké by mohla stanoviť v prípade normálnych podmienok hospodárskej súťaže.

39 Rozsudok z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 64) (kurzívou zdôraznil generálny advokát).

40 V tejto súvislosti pozri moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, body 35 a 53 a nasl.)

52. Už zo samotnej diskusie vyplýva, že sporná otázka sa týka jedného z aspektov posudzovania príčinnej súvislosti, v prípade ktorého nejde o procesné spôsoby presadzovania, ale skôr o hmotnoprávne podmienky nároku v rámci práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu. Vzniká totiž otázka, či článok 101 ZFEÚ priznáva aj osobe, ktorá nebola účastníkom kartelom dotknutého trhu ani na strane ponuky, ani na strane dopytu, právo na náhradu škody spôsobenej takýmto kartelom. V tejto súvislosti ide o otázku rozsahu pôsobnosti ochrany priznanej článkom 101 ZFEÚ, a teda aj o otázku týkajúcu sa výkladu ustanovenia práva Únie, na ktorú možno odpovedať výlučne na základe práva Únie.

53. Nebolo by zmysluplné, ak by sa odpoveď na túto otázku týkajúcu sa výkladu ustanovenia práva Únie v zmysle návrhu Komisie, prenechala vnútroštátnym právnym poriadkom, aby sa ich odpovede následne posudzovali z hľadiska zásady efektivity vyplývajúcej z práva Únie.

54. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora totiž z požiadaviek jednotného uplatňovania práva Únie, ako aj zo zásady rovnosti vyplýva, že znenie ustanovenia práva Únie, ktoré neobsahuje žiadny výslovný odkaz na právo členských štátov s cieľom určiť jeho význam a rozsah, si v zásade vyžaduje v celej únii autonómny a jednotný výklad, ktorý sa musí poskytnúť pri zohľadnení kontextu ustanovenia a cieľa sledovaného príslušnou právnou úpravou.⁴¹ To v rámci súvislosti v prejednávanej veci znamená, že dogmatické inštitúty vnútroštátneho práva, ktoré obmedzujú bezhraničnú zodpovednosť, ako napríklad teória o cieľoch ochrany sledovaných právnou normou alebo o adekvátnosti príčinnej súvislosti medzi porušením práva a škodou, nemôžu mať rozhodujúci vplyv na určenie rozsahu pôsobnosti článku 101 ZFEÚ.

55. Naopak s cieľom zabezpečiť úplný účinok článku 101 ZFEÚ sa zákaz dohôd o cenách musí vykladať jednotne na celom území Únie v tom zmysle, že ide o ustanovenie odôvodňujúce škodu. Toto ustanovenie totiž slúži na uskutočnenie základného cieľa európskeho práva hospodárskej súťaže, ktorým je zabezpečiť pre všetky spoločnosti, ktoré pôsobia na vnútornom trhu, čo najjednoduchšie rámcové podmienky („level playing field“). Takýto cieľ by bol ohrozený, ak by sa právne kritériá, podľa ktorých vnútroštátne súdy posudzujú v prípade určitých druhov škôd a vo vzťahu k určitým osobám občianskoprávnu zodpovednosť účastníkov kartelu v zmysle článku 101 ZFEÚ, medzi členskými štátmi zásadne odlišovali.⁴²

56. S ohľadom na hranicu medzi hmotnoprávnym nárokom a procesným presadzovaním môžu „spôsoby uplatnenia pojmu „príčinná súvislosť“, ktoré sú v zmysle výroku Súdneho dvora v rozsudku Manfredi a v súlade s odôvodnením 11 smernice 2014/104 vyhradené vnútroštátnej právnej úprave členských štátov, predstavovať výlučne formy skutočného zistenia príčinnej súvislosti medzi škodovou udalosťou a škodou v konkrétnom prípade. Uvedené je v súlade s postupom Súdneho dvora, ktorý „*spôsoby uplatnenia pojmu „príčinná súvislosť“* v rozsudku Manfredi zaradil pod „spôsoby výkonu ... práva [na náhradu škody]“: ide o presadzovanie nárokov na náhradu škody a nie o *existenciu* takýchto nárokov.

57. Spôsoby skutočného zistenia príčinnej súvislosti medzi škodovou udalosťou a škodou v konkrétnom prípade sa napríklad týkajú otázky, koľko posudkov a akého druhu, resp. na akej úrovni vedeckej preukázateľnosti, sa vyžaduje ako dôkaz o tom, že bolesti obeť nehody alebo choroba vyvolaná určitými pracovnými podmienkami (napr. fakt, že osoba je vystavená škodlivým látkam), možno skutočne pripísať tomuto úrazu, resp. pracovným podmienkam, a že nevyplynuli napríklad

41 Rozsudky z 18. januára 1984, Ekro (327/82, EU:C:1984:11, bod 11); z 11. júla 2006, Chacón Navas (C-13/05, EU:C:2006:456, bod 40), a z 21. decembra 2016, Associazione Italia Nostra Onlus (C-444/15, EU:C:2016:978, bod 66).

42 Pozri v tomto zmysle už moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 29). Osobitný význam jednotnej právnej úpravy náhrady škody v oblasti kartelového práva podporuje v súčasnosti aj znenie odôvodnení 8 a 9 smernice 2014/104.

z predchádzajúcich ochorení. Obdobne je z hľadiska konkrétnych spôsobov presadzovania nárokov na náhradu škody podstatné, aký druh dôkazov sa bude vyžadovať napríklad od stavebníka, ktorý chce preukázať, že škoda na budove skutočne vznikla v dôsledku stavebnej vady a že ju nemožno pripísať napríklad poveternostným podmienkam, ktoré stavebná firma nemala možnosť ovplyvniť.

58. Analogicky v prejednávanej veci môže ísť v prípade spôsobu skutočného zistenia príčinnej súvislosti medzi kartelom výrobcov výťahov a peňažnou škodou, ktorej sa domáha spolková krajina Horné Rakúsko, napríklad o formu predkladania dôkazov, ktorá je podmienkou preukázania skutočnosti, že sa finančná podpora skutočne poskytla v tvrdenej výške, že požadované dodatočné náklady skutočne vyplynuli z nákladov na výťahy zabudované do budov, na ktoré sa poskytla podpora alebo že priemerná úroková sadzba spolkových úverov počas relevantného obdobia skutočne zodpovedala úrokovej sadzbe, z ktorej spolková krajina vychádza pri výpočte vzniknutej škody.

59. V prípade týchto hľadísk ide skutočne o spôsoby procesného presadzovania práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu podľa práva Únie, ktoré prináleží upraviť vnútroštátnemu právnomu poriadku, ktorý sa má následne posudzovať z hľadiska zásady ekvivalencie a efektivity. Otázka, či škoda, akú utrpela spolková krajina Horné Rakúsko dostatočne súvisí s cieľom ochrany sledovaným článkom 101 ZFEÚ a predchádzajúcimi ustanoveniami sa naopak v zmysle vyššie uvedeného týka hmotnoprávných podmienok stanovených právom Únie v súvislosti s náhradou škody vyplývajúcej z kartelu, a preto je potrebné na ňu odpovedať na základe ustanovení práva Únie.

60. V prejednávanej veci ide napokon o otázku, *kto* má na základe článku 101 ZFEÚ *právo* domáhať sa náhrady *akej* škody, a teda o podmienky stanovené právom Únie v súvislosti s nárokom na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu. Tak, ako v prípade spornej otázky vo veci Skanska, *kto* je podľa článku 101 ZFEÚ *povinný* poskytnúť náhradu škody vyplývajúcej z kartelu, ide o otázky práva Únie.⁴³

61. Na rozdiel od tvrdení, ktoré Kone uvádza v prebiehajúcom konaní, z rozsudku Súdneho dvora v predchádzajúcej veci Kone nemožno vyvodiť iné závery. Súdny dvor síce v úvode tohto rozsudku pripomenul všeobecnú zásadu, v zmysle ktorej prináleží vnútroštátnemu poriadku každého z členských štátov, aby upravil spôsoby výkonu práva domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu, vrátane spôsobov uplatnenia pojmu „príчинná súvislosť“, pričom však musia byť rešpektované zásady ekvivalencie a efektivity.⁴⁴ Ako pripomenul generálny advokát N. Wahl vo svojich návrhoch vo veci Skanska, Súdny dvor sa pri svojom ďalšom posudzovaní otázky, či občianskoprávna zodpovednosť členov kartelu zahŕňa aj dôsledky ochranných cien, opieral výlučne o kritérium úplnej účinnosti článku 101 ZFEÚ.⁴⁵

62. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy sa teda ďalšie posudzovanie prejudiciálnej otázky v tomto konaní musí vykonať podľa článku 101 ZFEÚ a nie s ohľadom na zásady ekvivalencie a efektivity.

43 Pozri rozsudok zo 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:204, bod 28 s odkazom na body 60 až 62 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl v tejto veci [EU:C:2019:100]).

44 Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 24 a 32).

45 Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl vo veci Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:100, bod 37 a poznámka pod čiarou 20), ako aj rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 27 a nasl. najmä body 34 a 37). Pre porovnanie generálny advokát N. Wahl uvádza ako príklady posudzovania na základe zásady ekvivalencie a efektivity rozsudky zo 14. júna 2011, Pfeleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, body 30 až 32), ako aj zo 6. júna 2013, Donau Chemie a i. (C-536/11, EU:C:2013:366, body 32 až 34), ku ktorým možno v súčasnosti pridať aj rozsudok z 28. marca 2019, Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, body 43 až 55).

2. O práve štátnych poskytovateľov úverov na náhradu škôd vyplývajúcich z kartelu

63. Vnútroštátny súd chce zistiť, či sa štátny poskytovateľ úverov, ktorý sa na trhu dotknutom kartelom nezúčastňuje ani ako subjekt na strane ponuky, ani ako subjekt na strane dopytu, môže podľa článku 101 ZFEÚ a jemu predchádzajúcich ustanovení domáhať náhrady škody, ktorú utrpel tým, že sumu poskytnutého úveru, ktorá bola z dôvodu kartelu príliš vysoká a spojená s výhodnejším úrokom, nemohol investovať na účel dosiahnutia zisku.⁴⁶

64. Spolková krajina Horné Rakúsko v tejto súvislosti uvádza, že už z rozsudku Súdneho dvora vo veci Kone⁴⁷ vyplýva, že nie je zlučiteľné s článkom 101 ZFEÚ, aby sa z právnych dôvodov kategoricky vylúčila zodpovednosť účastníkov kartelu za konkrétny druh škôd, a to bez ohľadu na okolnosti konkrétneho prípadu.

65. Výrobcovia výťahov a Komisia proti tomuto tvrdeniu namietajú, že cieľ článku 101 ZFEU spočíva v ochrane hospodárskej súťaže, a preto môžu len osoby, ktoré sú účastníkmi hospodárskej súťaže, požadovať na základe tohto ustanovenia náhradu škôd, ktoré vznikli v rámci účasti na hospodárskej súťaži. Iba takéto škody boli predmetom rozsudku vo veci Kone. Škoda, ktorú si uplatňuje spolková krajina Horné Rakúsko naopak dostatočne nesúvisí s cieľmi ochrany sledovanými článkom 101 ZFEÚ, a preto ju nemožno nahradiť.

66. Súdny dvor vo svojom rozsudku vo veci Kone neskúmal len to, či ciele ochrany sledované článkom 101 ZFEÚ bránia kategorickému vylúčeniu zodpovednosti účastníkov kartelu za určitý druh škôd, ale tiež otázku, či škoda spôsobená účinkami ochranných cien dostatočne priamo súvisí s kartelom, ktorému sa podarí udržať cenu za niektoré výrobky neprirodzene vysoko.⁴⁸

67. Z uvedeného vyplýva, že zodpovednosť účastníka kartelu za škody vyplývajúce z kartelu v konečnom dôsledku podlieha podobným podmienkam ako mimozmluvná zodpovednosť orgánov Únie a zodpovednosť členských štátov voči jednotlivcom za porušenie práva Únie.⁴⁹ Tieto podmienky si v zásade vyžadujú, aby porušená právna norma priznávala poškodenej osobe práva, aby vznikla skutočná škoda a aby existovala priama príčinná súvislosť medzi škodlivým správaním a namietanou škodou.⁵⁰

68. Z rozsudku vo veci Kone vyplýva, že Súdny dvor je v rámci prejudiciálneho konania povinný abstraktne a všeobecným spôsobom preskúmať, či sú tieto podmienky splnené s ohľadom na škodu, ktorá je predmetom sporu vo veci samej. Ak ide o takýto prípad, prináleží následne vnútroštátnemu súdu, ktorý predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania, aby preskúmal, či sú tieto podmienky splnené aj v konkrétnom jednotlivom prípade.⁵¹ Takéto rozdelenie úloh je v súlade s tým, že hoci v konečnom dôsledku prináleží vnútroštátnemu súdu, aby rozhodol, či sú v jednotlivom prípade splnené podmienky pre náhradu škody, má Súdny dvor právomoc poskytnúť na základe spisového materiálu v konaní vo veci samej, ako aj s ohľadom na písomné a ústne vyjadrenia, ktoré má k dispozícii, usmernenia, ktoré tomuto súdu umožnia rozhodnúť v prebiehajúcim právnom spore.⁵²

46 Pozri body 1 a 36 vyššie.

47 Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317).

48 Pozri rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 27 a nasl.).

49 Pozri v tomto zmysle aj rozsudok zo 6. novembra 2012, Otis a i. (C-199/11, EU:C:2012:684, bod 65).

50 V súvislosti s podmienkami mimozmluvnej zodpovednosti orgánov Únie pozri rozsudky z 29. septembra 1982, Oleifici Mediterranei/EHS (26/81, EU:C:1982:318, bod 16), a z 18. marca 2010, Trubowest Handel a Makarov/Rada a Komisia (C-419/08 P, EU:C:2010:147, bod 40); k nárokom jednotlivcov na náhradu škodu voči členskými štátom z dôvodu porušenia práva Únie pozri rozsudky z 19. novembra 1991, Francovich a i. (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428, bod 40); z 5. marca 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 51), a zo 14. marca 2013, Leth (C-420/11, EU:C:2013:166, bod 41).

51 Pozri rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 34). Pozri v tomto zmysle aj rozsudok zo 6. novembra 2012, Otis a i. (C-199/11, EU:C:2012:684, bod 66).

52 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 11. septembra 2018, IR (C-68/17, EU:C:2018:696, bod 56).

69. To v prípade návrhu na začatie prejudiciálneho konania v tejto veci znamená, že v prvom rade je potrebné preskúmať, či v zmysle tvrdení Komisie a výrobcov výťahov bráni cieľ ochrany sledovaný článkom 101 ZFEÚ náhrade škody vyplývajúcej z poskytnutej podpory, ktorej sa v tomto konaní domáha spolková krajina a). Následne je potrebné objasniť tvrdenia týchto účastníkov konania, v zmysle ktorých nie je škoda, ktorú spolková krajina požaduje nahradiť, skutočnou škodou, za ktorú možno poskytnúť náhradu b). A napokon treba preskúmať, či medzi škodou spolkovkej krajiny a porušením článku 101 ZFEÚ a jeho predchádzajúcich ustanovení účastníkmi kartelu výrobcov výťahov, existuje dostatočná priama súvislosťc).

a) O cieľoch ochrany článku 101 ZFEÚ

70. Výrobcovia výťahov a Komisia zastávajú názor, že spolková krajina Horné Rakúsko, ktorá má postavenie štátneho poskytovateľa úverov, nepatrí do pôsobnosti cieľov ochrany článku 101 ZFEÚ, pretože nekonala v pozícii účastníka trhu.

71. Predpoklad, v zmysle ktorého majú len účastníci trhu s výrobkami, ktorý bol priamo dotknutý kartelom, t. j. v tejto veci na trhu s výťahmi, právo požadovať náhradu škody, ktorá im bola spôsobená kartelom výrobcov výťahov, je totiž príliš reštriktívny. Cieľ ochrany sledovaný článkom 101 ZFEÚ sa naopak týka aj priamych alebo nepriamych poskytovateľov a záujemcov, ktorí pôsobia len na trhoch, ktoré takémuto trhu predchádzajú alebo naň nadväzujú – napr. osoby, ktoré dodali súčasti kartelového výrobku alebo tento výrobok nadobudli ako súčasť iného výrobku.

72. Náhrada škody podľa článku 101 ZFEÚ si však vyžaduje, aby vyplynula z účasti na trhových transakciách, t. j. z ponuky alebo dopytu po tovaroch alebo službách. V prípade spolkovkej krajiny Horné Rakúsko však nejde o takúto situáciu, pretože spolková krajina ako štátny poskytovateľ úverov konala v rámci svojich politických právomocí v oblasti podpory výstavby sociálneho bývania, a teda bez úmyslu dosiahnuť zisk. Takýchto štátnych poskytovateľov úverov európske právo jednoznačne nepovažovalo za oprávnené osoby v prípade nároku na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu upraveného v článku 101 ZFEÚ.

73. Verejné orgány teda síce nie sú *per se* vylúčené z pôsobnosti cieľov ochrany článku 101 ZFEÚ, ako vyplýva jednak zo smernice 2014/104, ktorá za osoby s právom na náhradu škody označuje aj orgány verejnej moci,⁵³ a jednak z rozsudku v konaní vo veci Otis, ktorý sa týkal nárokov na náhradu škody samotnej Európskej Únie.⁵⁴ Komisia však v prípade skutkových okolností, ktoré viedli k vyhláseniu rozsudku v tejto veci, nepostupovala v rámci výkonu svojich výlučných právomocí, ale ako záujemca na trhu, a teda sporné majetkové ujmy v tomto prípade vyplynuli z účasti na trhových transakciách.

74. Na základe tohto tvrdenia sa má zamietnuť právo spolkovkej krajiny Horné Rakúsko na náhradu škody, ktorej sa domáha v konaní vo veci samej v zásade preto, že spolkovkej krajine takáto škoda vznikla pri výkone činnosti, ktorá slúžila na účely uplatňovania jej politických právomocí a ktorej cieľom nebolo dosiahnuť zisk. V zásade teda vychádza z predpokladu, že vzhľadom na tú skutočnosť, že cieľom článku 101 ZFEÚ je zachovanie hospodárskej súťaže, patria iba tie osoby, ktoré sa na hospodárskej súťaži zúčastňujú ako subjekty na strane ponuky alebo subjekty na strane dopytu, do pôsobnosti ochrany článku 101 ZFEÚ, a preto možno na základe tohto ustanovenia nahradiť len tie škody, ktoré vyplynuli z účasti na hospodárskej súťaži.

⁵³ Pozri odôvodnenia 3 a 13 smernice 2014/104.

⁵⁴ Rozsudok zo 6. novembra 2012, Otis a i. (C-199/11, EU:C:2012:684, body 43 a 44).

75. Tento záver sa však musí odmietnuť bez toho, aby bolo v tomto ohľade potrebné sa zaoberať otázkou, či sa má sporná činnosť spolkovej krajiny Horné Rakúsko v prejednávanej veci považovať za účasť na trhovách transakciách. Ako totiž správne poznamenáva spolková krajina, už z doterajšej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že kategorické obmedzenie práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu, odporuje práve cieľom ochrany článku 101 ZFEÚ (1). Ani osobitné vlastnosti spolkovej krajiny ako štátneho poskytovateľa úverov (2), ani ustanovenia smernice 2014/104 (3), nemôžu tento záver spochybniť.

1) O nezlučiteľnosti kategorického obmedzenia práva na náhradu škody s článkom 101 ZFEÚ

76. Je pravdou, že cieľ sledovaný článkom 101 ZFEÚ spočíva v zabezpečení účinnej a neskreslenej hospodárskej súťaže na vnútornom trhu.⁵⁵ To však naopak neznamená, že právo požadovať náhradu škody vyplývajúcej z kartelu patrí len tým osobám, ktoré túto škodu utrpeli v rámci svojej účasti na trhu, ktorého sa týka kartel alebo na ktorý takémuto trhu predchádza, nadväzuje na ne alebo je vo vzťahu k nim vedľajším trhom, resp. všeobecne v rámci účasti na trhovách transakciách.

77. Podľa judikatúry Súdneho dvora slúži možnosť domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu na jednej strane zabezpečeniu potrebného úplného a potrebného účinku článku 101 ZFEÚ, ako aj zákazu kartelu upraveného týmto ustanovením.⁵⁶ Právo domáhať sa náhrady takejto škody totiž v prvom rade odrádza podniky od uzatvárania dohôd alebo postupov, ktoré sú spôsobilé obmedziť alebo narušiť hospodársku súťaž.⁵⁷ Na druhej strane zaručuje takéto právo účinnú ochranu proti nepriaznivým dôsledkom, ktoré môžu pre jednotlivca vyplývať z porušenia článku 101 ods. 1 ZFEÚ, pretože osobám, ktorým v dôsledku takéhoto porušenia vznikla škoda, poskytuje možnosť získať jej úplnú náhradu.⁵⁸

78. Jednak zaručenie úplného a potrebného účinku článku 101 ZFEÚ a jednak ochrana pred nepriaznivými dôsledkami porušenia pravidiel hospodárskej súťaže by boli výrazne ohrozené, ak by sa možnosť domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu, obmedzovala len na účastníkov trhu. Takýmto spôsobom by sa totiž veľký počet potenciálnych žalobcov vylúčil paušálne vopred z možnosti domáhať sa náhrady škody voči účastníkom kartelu, a to bez ohľadu na to, či medzi kartelom a vzniknutou škodou existuje dostatočne priama príčinná súvislosť.

79. To znamená, že k vylučovaniu, obmedzovaniu alebo skresľovaniu hospodárskej súťaže, ktoré je v zmysle článku 101 ZFEÚ zakázané, spravidla dochádza na trhu. To však neznamená, že škody spôsobené kartelom môžu vzniknúť len na trhoch, ktorých sa týka kartel alebo na ktoré týmto trhom predchádzajú, nadväzujú na ne alebo sú vo vzťahu k nim vedľajšími trhami,⁵⁹ ani že škody vyplývajúce z kartelu môžu vo všeobecnosti vzniknúť len v rámci ponuky alebo dopytu po tovaroch alebo službách na trhu. Konanie v tejto veci je naopak príkladom rozmanitej povahy škôd, ktoré môžu byť spôsobené protisúťažným správaním a neobmedzujú sa ani na škody, ktoré vznikajú priamym alebo nepriamym dodávateľom, resp. odberateľom na trhu, ktorého sa kartel týka, alebo na trhu, ktorý je vo vzťahu k nemu vedľajším trhom, a ani na škody, ktoré vzniknú pri činnostiach zameraných na dosiahnutie zisku.

⁵⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 32), a z 22. októbra 2015, AC-Treuhand/Komisia (C-194/14 P, EU:C:2015:717, bod 36).

⁵⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 20. septembra 2001, Courage a Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 26); z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 60), a z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 21).

⁵⁷ Pozri rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 23 a citovaná judikatúra).

⁵⁸ Rozsudok zo 6. júna 2013, Donau Chemie a i. (C-536/11, EU:C:2013:366, bod 24). V súvislosti s obomi funkciami práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu pozri aj moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, body 59, 60 a 71), ako aj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Wahl vo veci Skanska Industrial Solutions a i. (C-724/17, EU:C:2019:100, bod 28).

⁵⁹ Rovnako sa aj podnik, ktorý sám nepôsobí na trhu dotknutom kartelom na strane ponuky alebo dopytu, môže podieľať na vylučovaní, obmedzovaní alebo skresľovaní hospodárskej súťaže na tomto trhu a takýmto spôsobom porušovať článok 101 ZFEÚ, pozri rozsudok z 22. októbra 2015, AC-Treuhand/Komisia (C-194/14 P, EU:C:2015:717, body 26 a 33 a nasl.).

80. Súdny dvor prihliadal práve na túto rozmanitosť, keď právo na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu opísal úplne všeobecne prostredníctvom definície, v zmysle ktorej ma „každý“ právo žiadať o náhradu škody vyplývajúcej z kartelu, ak medzi takouto škodou a kartelom existuje príčinná súvislosť,⁶⁰ a keď rozhodol, že článok 101 ZFEÚ bráni tomu, aby sa takéto právo na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu v prípade určitých škôd z právnych dôvodov a bez ohľadu na okolnosti konkrétneho prípadu kategoricky vylúčilo.⁶¹ Obmedzenie práva na náhradu škody len na účastníkov trhu by však viedlo práve k tomu, že zodpovednosť podnikov podieľajúcich sa na karteli by sa v prípade určitých druhov škôd z právnych dôvodov a bez ohľadu na osobitné okolnosti konkrétneho individuálneho prípadu kategoricky a paušálne vylúčila.

81. Z judikatúry Súdneho dvora teda vyplýva, že ciele sledované článkom 101 ZFEÚ, konkrétne zabezpečenie nerušenej hospodárskej súťaže v rámci spoločného trhu, sa nevzťahujú na nijaké obmedzenie práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu. Práve naopak, článok 101 ZFEÚ priznáva každému právo domáhať sa akejkoľvek škody, ktorá mu bola kartelom spôsobená.

82. Vyššie uvedené však na rozdiel od obáv výrobcov výťahov nemožno prirovnávať k bezbrehému rozšíreniu pôsobnosti práva na náhradu škody, ktoré by na strane účastníkov kartelu zakladalo neobmedzenú povinnosť znášať bez ohľadu na okolnosti konkrétneho prípadu zodpovednosť za všetky prípadné škody, ktoré sú natoľko vzdialené, že by jej protisúťažné správanie mohlo byť ich príčinou v zmysle *conditio sine qua non* (aj *ekvivalentná príčinná súvislosť* alebo príčinná súvislosť „But-for“).⁶²

83. Naopak právo účastníka kartelu na právnu istotu a potreba zabrániť bezbrehej zodpovednosti sa zabezpečí tým, že účastníci kartelu majú povinnosť nahradiť len tie škody, ktoré dostatočne priamo súvisia s ich protisúťažným správaním, a teda škody, ktoré bolo možné predvídať.⁶³

84. Z hľadiska nahraditeľnosti škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko v prejednávacom prípade preto nie je rozhodujúce, ako tvrdí Komisia a výrobcovia výťahov, či táto škoda dostatočne súvisí s cieľmi ochrany sledovanými článkom 101 ZFEÚ. Ako už bolo totiž uvedené vyššie, cieľom ochrany podľa článku 101 ZFEÚ zodpovedá práve predpoklad o nahraditeľnosti akejkoľvek škody, ktorá je v príčinnej súvislosti s konaním odporujúcim tomuto ustanoveniu. Rozhodujúce postavenie má preto v prejednávacom prípade skôr otázka, či medzi kartelom výrobcov výťahov a škodou, ktorej náhrady sa spolková krajina Horné Rakúsko domáha, existuje priama príčinná súvislosť.

2) O osobitnom postavení spolkovej krajiny Horné Rakúsko ako štátneho poskytovateľa úverov

85. Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že nemožno prijať ani argumentáciu Komisie a výrobcov výťahov v zmysle ktorej osobitne škoda spolkovej krajiny Horné Rakúsko nepatrí do pôsobnosti cieľov ochrany článku 101 ZFEÚ, pretože vznikla v rámci plnenia politických úloh tohto miestneho samosprávneho orgánu.

86. Odoprieť spolkovej krajine Horné Rakúsko náhradu škody z dôvodu, že pri pridelovaní podporných úverov postupovala v rámci plnenia svojich politických úloh a jej cieľom nebolo si zabezpečiť peňažné prostriedky na splnenie takýchto úloh, ako napr. v prípade nákupu výťahov pre svoje budovy, by viedlo vylúčeniu štátnych orgánov z pôsobnosti ochrany článku 101 ZFEÚ zakaždým, keď by na trhu nekonali v rámci svojej obstarávacej činnosti, a teda ako subjekty na strane dopytu.

60 Pozri bod 40 vyššie a citovanú judikatúru v poznámke pod čiarou 29.

61 Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 19, 33 a 37).

62 Pozri v tejto súvislosti moje návrhy vo veci Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:45, bod 33).

63 V tejto súvislosti pozri body 66 a 67 vyššie, ako aj ďalej bod 132 vyššie a nasl.

87. Uvedené by napokon smerovalo k tomu, že by sa z právnych dôvodov a bez ohľadu na osobitné okolnosti konkrétneho prípadu kategoricky a paušálne vylúčila náhrada niektorých druhov škôd. Práve takéto paušálne vylúčenie však v zmysle rozsudku vo veci Kone odporuje článku 101 ZFEÚ.⁶⁴ Účinné presadzovanie článku 101 ZFEÚ si totiž vyžaduje, aby sa každý mohol domáhať náhrady škody, ktorá mu vyplynula z porušenia pravidiel hospodárskej súťaže.

88. Právo na náhradu škody štátnych poskytovateľov úverov pritom obzvlášť dôležitým spôsobom prispieva k presadzovaniu kartelového zákazu. Na rozdiel od verejnoprávneho presadzovania kartelového práva totiž súkromnoprávne presadzovanie závisí od iniciatívy poškodených osôb. Takáto iniciatíva chýba, ak poškodených nepoháňajú ekonomické dôvody k tomu, aby sa domáhali náhrady svojich škôd, napríklad preto, že jednotlivcovi vznikla len malá škoda. O takúto situáciu ide spravidla v prípade konečných spotrebiteľov, ktorí si kúpia o niečo drahší tovar, pričom dohoda o cenách sa ich dotýka len v podobe malej rozptýlenej škody. Takýmto súkromným konečným spotrebiteľom sa obvykle neoplatí podať žalobu o náhradu škody.

89. Štátni poskytovatelia úverov, ktorí vyplácajú finančnú podporu vo veľkom rozsahu majú naopak záujem domáhať sa svojej škody prostredníctvom žaloby, a preto sú spoľahlivými aktérmi, pokiaľ ide o účinné presadzovanie európskeho práva hospodárskej súťaže.

90. Okrem toho ani Komisia a ani výrobcovia výťahov neuviedli dôvody, z ktorých by vyplývalo paušálne vylúčenie možnosti náhrady škôd, ktoré vznikli štátnym orgánom pri plnení ich politických úloh, ktoré nie sú zamerané na dosiahnutie zisku. Takéto vylúčenie nemožno ani ospravedlniť. Predovšetkým nie je zrejmé, z akého dôvodu by malo byť právo požadovať náhradu škôd vyplývajúcich z kartelu vyhradené len pre súkromnoprávne subjekty, ktoré postupujú v rámci plnenia svojich podnikateľských úloh a s cieľom dosiahnuť zisk, nie však pre štátne subjekty, ktoré plnia svojej úlohy vo verejnom záujme a bez zámeru dosiahnuť zisk.

91. Práve naopak, ako už bolo uvedené vyššie, obmedzenie možnosti náhrady len na škody, ktoré vzniknú v rámci účasti na hospodárskej súťaži zameranej na dosiahnutie zisku, nezodpovedá komplexnej povahe trhových transakcií a zásahov štátnych subjektov, ktoré súvisia s transakciami na trhu.⁶⁵ Komplexnosť prepojenia hospodárskych skutkových okolností a príčinných súvislostí možno v prejednávanej veci ilustrovať na základe tej skutočnosti, že spolková krajina Horné Rakúsko ako poskytovateľ úveru vytvorila pre nadobúdateľov výťahov možnosť financovania a tým vôbec umožnila, aby sa na trhu dotknutom kartelom medzi výrobcami výťahov vytvorila veľká časť dopytu. Nie je preto dôvodné, aby sa takýto subjekt, ktorý je nosným pilierom odbytového trhu narušeného kartelom, vopred vylúčil z pôsobnosti ochrany článku 101 ZFEÚ.

92. Takýto záver platí o to viac, že spolková krajina Horné Rakúsko pri rozdeľovaní finančnej podpory síce nekonala s cieľom dosiahnuť zisk a nevystupovala ako súťažiteľ, ale podieľala sa na hospodárskom živote ako samostatná jednotka a v rámci tohto postavenia utrpela škodu, ktorú si uplatňuje v konaní vo veci samej.

⁶⁴ Pozri bod 80 vyššie.

⁶⁵ Pozri bod 79 vyššie.

93. Právo na náhradu škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko preto neodporuje ani názoru nemeckej právnej teórie vychádzajúcej zo zákonných ustanovení nemeckej právnej úpravy,⁶⁶ na ktorý poukázal jednak vnútroštátny súd a jednak niektorí účastníci konania a v zmysle ktorého sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu môžu v zásade domáhať len účastníci trhu, nie však spoločníci, vedúci podniku, pracovníci alebo investori dotknutého podniku.⁶⁷

94. Bez toho, aby bolo v tomto konaní potrebné zaujať stanovisko k tejto diskusii, stačí konštatovať, že situáciu, v ktorej sa nachádza spolková krajina Horské Rakúsko ako poskytovateľ úveru, nemožno v každom prípade porovnávať so situáciou spoločníkov, vedúcich podniku, pracovníkov alebo investorov podniku, ktorým z kartelu vyplynula škoda. Vedúci podniku, spoločníci a pracovníci, ale aj investori kapitálových spoločností totiž v rámci tejto funkcie nemajú postavenie samostatnej jednotky v hospodárskom styku a ich škoda spočíva spravidla v znížení hodnoty podniku zúčastňujúceho sa na hospodárskom styku alebo v inej škode spôsobenej tomuto podniku. Štátni poskytovatelia úverov, akým je aj spolková krajina, sú na rozdiel od toho nepochybne samostatnou jednotkou v hospodárskom styku a ich škoda nespočíva tom, že sa na základe dohody o cenách znížila hodnota iného podniku alebo že tento podnik utrpel škodu. Spolková krajina v prejednávanom prípade naopak utrpela vlastnú škodu v rámci svojho postavenia štátneho poskytovateľa úverov.

3) O ustanoveniach smernice 2014/104

95. Napokon na rozdiel od názoru spoločnosti ThyssenKrupp nevyplýva ani z osobitných ustanovení smernice 2014/104 o práve dodávateľov a nepriamych odberateľov účastníkov kartelu na náhradu škody,⁶⁸ že by štátni poskytovatelia úverov, ku ktorým patrí aj spolková krajina Horné Rakúsko, boli vylúčení z práva na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu. Tieto ustanovenia treba naopak chápať v tom zmysle, že v prípade škody spôsobenej dodávateľom a nepriamym odberateľom popri reŕazci dodávateľov a odberateľov kartelu ide o obzvlášť častý fenomén, ktorý možno podchytiť prostredníctvom všeobecnej právnej úpravy.

96. Z takýchto osobitných ustanovení však naopak nemožno vyvodiť záver, že normotvorca by mal v úmysle zúžiť okruh osôb s právom na náhradu škody vyplývajúcej z kartelu na priamych a nepriamych účastníkov trhu dotknutého kartelom alebo všeobecne na účastníkov trhu a tým vylúčiť iných poškodených z práva na náhradu škody, ktoré im priamo vyplýva z článku 101 ZFEÚ, a teda bezprostredne z ustanovení primárneho práva. Práve naopak, normotvorca v článku 3 smernice 2014/104 výslovne a bez akýchkoľvek obmedzení stanovil povinnosť zabezpečiť, že každá fyzická alebo právnická osoba, ktorá utrpela škodu spôsobenú porušením práva hospodárskej súťaže, bude mať možnosť domáhať sa úplnej náhrady tejto škody a získať ju.⁶⁹

66 § 33 ods. 3 nemeckého Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (zákon proti obmedzeniam hospodárskej súťaže, ďalej len „GWB“) stanovuje, že porušením pravidiel hospodárskej súťaže je dotknutý ten a právo na náhradu škody patrí tomu, „kto je ako spoluuchádzač alebo *iný účastník trhu* obmedzený takýmto porušením“ (kurzívou zvýraznil generálny advokát).

67 Pozri LIGEMANN, H. P.: *Der kartellrechtliche Schadensersatz*. Berlin: Duncker & Humblot, 2009, s. 243 a 244; EMMERICH, V., In: IMMENGA, U., MESTMÄCKER, E.-J.: *Wettbewerbsrecht*. München: Beck, 2014, 5. vydanie, zv. 2, Beck, § 33 GWB bod 14; HEINZE, C.: *Schadensersatz im Unionsprivatrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, s. 191 a 192. K aktívnej legitímácii akcionárov, ktorí sú oprávnení domáhať sa svojej vlastnej škody, ktorá nie je totožná s nahrádzanou škodou spôsobenou spoločnosťou, sa naopak s odkazom na judikatúru Súdneho dvora prikláňajú ENGELHOVEN, P., MÜLLER, B.: Kartellschadensersatz für Aktionäre einer kartellgeschädigten AG? In: *Wirtschaft und Wettbewerb (WuW)*. 2018, s. 602 a nasl.

68 Pozri tiež odôvodnenia 38 až 44, ako aj kapitolu IV (článok 12 a nasl.) smernice 2014/104 s názvom „Prenesenie zvýšenia ceny“.

69 Pozri v tomto zmysle aj odôvodnenia 11, 12 a 13, ako aj článok 2 bod 6 smernice 2014/104.

4) *Priebežný záver*

97. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené skutočnosti sa na štátnych poskytovateľov úverov, ku ktorým patrí aj spolková krajina Horné Rakúsko, vzťahujú ciele ochrany vyplývajúce zo zákazu dohôd o cenách upraveného v článku 101 ZFEÚ. Môžu sa preto domáhať náhrady, ak im z dohody o cene vyplynula skutočná škoda a medzi touto škodou a predmetnou dohodou o cene existuje dostatočná priama príčinná súvislosť.

b) O skutočnej povahe škody, ktorú utrpela spolková krajina Horné Rakúsko a možnostiach jej náhrady

98. Výrobcovia výťahov a Komisia zastávajú názor, že aj keby štátni poskytovatelia úverov, ku ktorým patrí aj spolková krajina Horné Rakúsko, boli zahrnutí do pôsobnosti cieľov ochrany sledovaných článkom 101 ZFEÚ, nebola by škoda, ktorú si spolková krajina uplatňuje, nahraditeľná.

99. Prostriedky, ktoré spolková krajina Horné Rakúsko použila na účely zvýhodneného poskytnutia úverov, boli totiž účelovo viazané na podporu bytovej výstavby a nesmeli sa použiť na iné účely. Navyše celková výška ročne dostupných podporných prostriedkov sa stanovovala vždy vopred, a teda nezávisela od nákladov na jednotlivé podporované stavebné projekty vrátane nákladov na výťahy zabudované do týchto projektov, ktoré boli údajne z dôvodu kartelu vyššie. Napokon aj z predchádzajúcej praxe spolkovej krajiny vyplýva, že dostupné prostriedky podpory sa každý rok vyčerpali v plnej výške. Avšak aj v prípade, ak by vyčerpané neboli, použili by sa zvyšné podporné prostriedky aj v nasledujúcom roku na podporu bytovej výstavby.

100. Škoda, ktorá vznikla preto, že sa jednotlivé úvery viazané na príslušnú výšku stavebných nákladov údajne z dôvodu predražených výťahov na základe kartelu poskytli vo väčšom rozsahu, ako v prípade, ak by kartel medzi výrobcami výťahov neexistoval,⁷⁰ môže v každom prípade spočívať v tom, že spolková krajina Horné Rakúsko mohla poskytnúť menej zvýhodnené úvery v porovnaní so situáciou, ak by takýto kartel neexistoval. Ak by bol totiž každý jednotlivý úver nižší, mohlo byť poskytnutých celkovo viac úverov, a teda sa mohol podporiť väčší počet projektov bytovej výstavby.

101. Výrobcovia výťahov, ktorí nadväzujú na túto argumentáciu na jednej strane tvrdia, že spolkovej krajine Horné Rakúsko kartel medzi výrobcami výťahov buď nespôsobil nijakú škodu, alebo v každom prípade žiadnu vyčísliteľnú finančnú škodu, ale jedine škodu politického charakteru. Takáto škoda spočíva v tom, že spolková krajina mohla vzhľadom na kartel medzi výrobcami výťahov vykonávať svoju politiku v oblasti podpory bytovej výstavby len v menšom rozsahu, ako za normálnych okolností. V tomto zmysle však nejde o škodu, ktorú utrpela samotná spolková krajina, ale, ak vôbec, o škodu spôsobenú všeobecnou verejnou.

102. Na druhej strane Komisia a výrobcovia výťahov uvádzajú, že aj úroková škoda, ktorej sa spolková krajina Horné Rakúsko domáha, má výlučne špekulatívnu a hypotetickú povahu. Finančné prostriedky podpory, ktoré boli účelovo viazané na podporu bývania, nemohli byť investované iným spôsobom prinášajúcim zisk.

103. V prvom rade treba konštatovať, že výrobcovia výťahov sa zjavne snažia podprahovo rozosievať pochybnosti o tom, že podporné úvery spolkovej krajiny Horné Rakúsko sa z dôvodu neprimerane vysokých cien výťahov vyplývajúcich z kartelu skutočne poskytli vo väčšom rozsahu, ako v prípade, ak by kartel výrobcov výťahov neexistoval. Takéto tvrdenie sa však musí odmietnuť. Vnútroštátny súd má totiž za preukázané jednak, že ceny výťahov na rakúskom trhu boli počas relevantného obdobia z dôvodu existencie kartelu medzi výrobcami výťahov vyššie, ako za normálnych podmienok

⁷⁰ V súvislosti s výpočtom výšky podporného úveru a škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko pozri body 13 až 15 vyššie.

hospodárskej súťaže, a jednak že podporné úvery boli viazané na výšku stavených nákladov, a teda aj na výšku nákladov na výťahy, čo nikto z účastníkov konania zásadným spôsobom nespochybňuje. Na tieto okolnosti sa preto musí prihliadať aj v rámci odpovede na návrh na začatie prejudiciálneho konania v tejto veci.

104. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti sa nemožno stotožniť ani s tvrdeniami výrobcov výťahov a Komisie, že uplatňovaná úroková škoda je hypotetická (1), ani s tvrdením, že sporná škoda v prejednávanej veci má výlučne politickú povahu (2).

1) O nahraditeľnosti úrokovej škody, ktorú si spolková krajina Horné Rakúsko uplatňuje v konaní vo veci samej

105. Výrobcovia výťahov správne pripúšťajú, že v prejednávanej veci vznikla škoda všeobecnej verejnosti, ktorá spočíva v tom, že z dôvodu príliš vysokých cien výťahov vyplývajúcich z kartelu mohlo byť poskytnutých len menej podporných úverov, ako keby takýto kartel neexistoval. S pomocou takýchto úverov bolo totiž v konečnom dôsledku možné financovať menší počet stavebných zámerov, a teda spolková krajina Horné Rakúsko mohla presadzovať svoju politiku podpory bytovej výstavby len v menšom rozsahu ako bez kartelu. Tvrdenie výrobcov výťahov, ktoré uviedli na pojednávaní, že v rozpočtoch podpory nebol nikdy dostatok peňazí a že vždy existovali čakacie listiny s príjemcami podpory, odráža skutočnú povahu takto vzniknutej škody.

106. Argumentácia, ktorú výrobcovia výťahov odvodzujú z takejto skutočnosti, je však nesprávna z dvoch dôvodov: na jednej strane preto, že vyššie označenú škodu spôsobenú všeobecnej verejnosti zrejme stotožňuje so škodou, ktorú požaduje spolková krajina Horné Rakúsko v konaní vo veci samej nahradiť. A na druhej strane preto, že sa zjavne zakladá na domnienke, v zmysle ktorej je takáto škoda spôsobená všeobecnej verejnosti *per se* nenahraditeľná.

107. V prvom rade preto treba vysvetliť, že škoda, ktorá všeobecnej verejnosti vznikla z dôvodu, že bolo možné podporiť len menší počet sociálnych stavebných zámerov v porovnaní so situáciou, keby kartel neexistoval, nezodpovedá úrokovej škode, ktorú si spolková krajina Horné Rakúsko uplatňuje v konaní vo veci samej.

108. Obe tieto škody sa síce zakladajú na rovnakej okolnosti, a to konkrétne, že spolková krajina Horné Rakúsko vyplatila z dôvodu príliš vysokých cien výťahov vyššie úvery, ako v prípade, ak by kartel neexistoval. Skutočnosť, že spolková krajina by bez kartelu, zjednodušene povedané, mala k dispozícii viac finančných prostriedkov, však možno z viacerých hľadísk považovať za škodu.

109. V tomto ohľade možno po prvé predpokladať, že s pomocou týchto peňažných prostriedkov mohlo byť podporených viac projektov bytovej výstavby, a teda že škoda spočíva v nedostatku takýchto bytových jednotiek – v takomto prípade by išlo o politickú škodu spôsobenú všeobecnej verejnosti, ktorej existenciu pripúšťajú aj výrobcovia výťahov.

110. Po druhé možno argumentovať tým, že spolková krajina peňažné prostriedky, ktoré sa mali v dôsledku kartelu vyplatiť vo väčšej výške, nezískala na finančnom trhu, ale mohla ich použiť na splatenie existujúcich úverov.

111. A napokon možno škodu po tretie znázorniť aj tým, že navýšenú sumu poskytnutých peňažných prostriedkov, ktoré príjemcovia podpory spolковой krajine vrátili len so zvýhodneným úrokom, mohla spolková krajina investovať s vyššou úrokovou sadzbou.

112. Len posledné dva príklady škôd zodpovedajú škode, ktorú si spolková krajina Horné Rakúsko uplatňuje v konaní vo veci samej. Zahŕňajú totiž vzniknutú škodu ako úrokovú škodu, ktorá vznikla tým, že príjemcovia podpory vrátili peňažné prostriedky poskytnuté na základe kartelu vo väčšom rozsahu, len spolu so zvýhodneným úrokom.

113. Škoda teda v oboch prípadoch spočíva v rozdiel medzi výškou úrokov, ktorú zaplatili príjemcovia podpory, a výškou úrokov, ktorá by sa stala splatnou v prípade, ak by sa na vyššiu vyplatenú sumu vzťahovala obvyklá úroková sadzba – v prípade spolkovkej krajiny Horné Rakúsko priemerná úroková sadzba spolkových dlhopisov. Či už sa takýto rozdiel chápe ako ušlý zisk, pretože spolková krajina mohla peňažné prostriedky, ktoré vyplatila vo väčšom rozsahu, investovať do spolkových dlhopisov s priemernou úrokovou sadzbou alebo ako spôsobená strata, pretože samotná spolková krajina si tieto peňažné prostriedky musela zadovážiť za priemernú úrokovú sadzbu spolkových dlhopisov, možno v konečnom dôsledku dospieť k rovnakému záveru. Ušlý zisk z úrokov a strata na úrokoch, ktorá vyplynula z absencie konkrétnej sumy počas určitého časového obdobia, sú totiž dvomi stranami tej istej mince v tom zmysle, že predmetná suma nemohla slúžiť ani ako vklad, ani ako investičný nástroj.

114. Nevýhoda, ktorá vyplynula z nedostupnosti určitej sumy počas určitého obdobia sa rovnako, ako výhoda spočívajúca v možnosti disponovať určitou sumou počas určitého obdobia sa obvykle kompenzuje tým, že suma, ktorá sa má vrátiť, sa splatí spolu s úrokmi, ktoré narástli od okamihu jej splatnosti vo výške obvyklej úrokovej sadzby. V tomto zmysle napríklad z právnej úpravy vyplýva, že v prípade, ak sa má vrátiť suma v dôsledku rozsudku Súdneho dvora Európskej únie alebo v dôsledku urovnania sporu zmierom, musí sa vrátiť spolu s úrokmi.⁷¹ Rovnako pomoc, ktorá sa má vymôcť podľa rozhodnutia Komisie o vymáhaní, zahŕňa úrok.⁷²

115. Ak Komisia neoprávnenú pomoc vyhlási za zlučiteľnú s vnútorným trhom, neoprávnená výhoda, ktorá pre príjemcu pomoci vyplynula z možnosti disponovať s takouto pomocou ešte v čase pred rozhodnutím Komisie o zlučiteľnosti, zanikne tým, že aj keď nie je takýto príjemca povinný vrátiť pomoc ako takú, musí zaplatiť úroky, ktoré by bol povinný uhradiť v prípade, ak by predmetnú sumu až do rozhodnutia Komisie zabezpečil z úverových finančných prostriedkov.⁷³ Ak protiprávna pomoc spočívala v bezúročnom úvere alebo v úvere poskytnutom za zvýhodnených úrokových podmienok, zodpovedá vymáhaná suma rozdielu medzi obvyklou trhovou úrokovou sadzbou a skutočne zaplatenými úrokmi.⁷⁴

116. Posledná situácia sa približuje prejednávanému prípadu, pretože do rozsahu škody, ktorú si spolková krajina Horné Rakúsko uplatňuje, nie je zahrnutá vyššia suma, ktorá bola vyplatená v dôsledku kartelu, ale len úroky, ktoré by boli príjemcovia pomoci povinní zaplatiť s ohľadom na obvyklú úrokovú sadzbu z vyššej sumy, ktorá sa im v dôsledku kartelu vyplatila po odpočítaní úrokov, ktoré už spolkovkej krajine títo príjemcovia pomoci zaplatili. Spolková krajina sa naopak nedomáha vrátenia samotného cenového navýšenia vyplývajúceho z kartelu, pretože samotné cenové navýšenie vyplývajúce z kartelu nezaplatila spolková krajina, ale jednotliví príjemcovia podpory s pomocou zvýhodnených úverov poskytnutých spolkovou krajinou.

71 Pozri článok 108 ods. 4 a článok 109 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2018/1046 z 18. júla 2018 o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Únie, o zmene nariadení (EÚ) č. 1296/2013, (EÚ) č. 1301/2013, (EÚ) č. 1303/2013, (EÚ) č. 1304/2013, (EÚ) č. 1309/2013, (EÚ) č. 1316/2013, (EÚ) č. 223/2014, (EÚ) č. 283/2014 a rozhodnutia č. 541/2014/EÚ a o zrušení nariadenia (EÚ, Euratom) č. 966/2012 (Ú. v. EÚ L 193, 2018, s. 1).

72 Pozri odôvodnenie 25, ako aj článok 16 ods. 2 nariadenia Rady (EÚ) 2015/1589 z 13. júla 2015 stanovujúceho podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ L 248, 2015, s. 9).

73 Pozri rozsudok z 12. februára 2008, CELF a Ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, bod 51 a nasl.).

74 Pozri rozsudky Všeobecného súdu z 30. apríla 1998, Cityflyer Express/Komisia (T-16/96, EU:T:1998:78, body 8, 43 a 50 a nasl.); z 27. septembra 2012, Taliansko/Komisia (T-257/10, neuvverejnený, EU:T:2012:504, body 3, 4 a 146 a nasl.), a z 27. septembra 2012, Wam Industriale/Komisia (T-303/10, neuvverejnený, EU:T:2012:505, body 3, 4 a 154 a nasl.).

117. Prejednávaný prípad sa v tomto smere líši od situácie, keď sa stavebné zámery financujú za trhových podmienok: v takomto prípade by poskytovateľovi úveru nevznikla nijaká škoda, pretože poskytnuté úvery sa mu splácali spolu s obvyklými trhovými úrokmi, avšak úroková škoda stavebníka by sa primerane zvýšila a účastníci kartelu by ju boli nepochybne povinní nahradiť. Okolnosť, že namiesto toho poskytol verejnoprávny poskytovateľ úverov podporný úver za zvýhodnených podmienok, nie je dôvodom na obmedzenie zodpovednosti účastníkov kartelu.

118. V prejednávanej veci totiž rovnaká príčina – navýšenie ceny vyplývajúce z kartelu – viedla k vzniku dvoch rôznych škôd: na jednej strane ku škode príjemcov podpory spočívajúcej vo vyššej cene vyplývajúcej z kartelu spolu so zvýhodnenými úrokmi, ktoré sa spolkovej krajine Horné Rakúsko zaplatili za poskytnutie tejto sumy, a na druhej strane ku škode spolkovej krajiny spočívajúcej v úrokovom výnose, ktorý by vyplynul z navýšenej časti zvýhodnených úverov vyplývajúcich z kartelu, ak by sa uplatnila obvyklá úroková sadzba po odpočítaní nižších úrokov, ktoré príjemcovia podpory v tejto súvislosti zaplatili s ohľadom na zvýhodnenú úrokovú sadzbu.⁷⁵

119. Z toho na jednej strane vyplýva, že tvrdenie výrobcov výťahov, v zmysle ktorého škoda v skutočnosti nevznikla spolkovej krajine Horné Rakúsko, ale príjemcom pomoci, sa musí zamietnuť. Rovnaký záver platí pre tvrdenie Komisie, v zmysle ktorého sa úroková škoda, ktorá vznikla v prejednávanom prípade, kompenzuje tým, že suma zodpovedajúca škode na strane príjemcov podpory (navýšenie ceny spolu so zvýhodnenou úrokovou sadzbou) sa musí vrátiť spolu s úrokmi. Oba tieto argumenty sa totiž nesprávne zakladajú na stotožňovaní škody príjemcov podpory so škodou spolkovej krajiny. Tvrdenie Komisie navyše vychádza zo zámeny okolnosti, že aj samotná škoda, ktorú si spolková krajina uplatňuje, je úrokovou škodou s okolnosťou, že akákoľvek nahrádzaná škoda vyplývajúca z kartelu sa bez ohľadu na svoju povahu – t. j. bez ohľadu na to, či ide o úrokovú škodu, škodu vyplývajúcu z neprimerane vysokých cien alebo o akúkoľvek inú škodu – musí vrátiť spolu s úrokmi, ktoré začali plynúť od okamihu ich splatnosti.⁷⁶

120. Na druhej strane z povahy škody uplatňovanej spolkovou krajinou Horné Rakúsko vyplýva, že argumentácia výrobcov výťahov a Komisie, v zmysle ktorej je táto škoda len hypotetickou škodou, pretože spolková krajina by sumy úverov, ktoré v dôsledku kartelu vyplatila vo väčšom rozsahu, aj tak nemohla investovať výhodnejšie iným spôsobom, je nesprávna. Ako už bolo totiž uvedené v bodoch 114 a 115 vyššie, je v súlade so súčasnou právnou úpravou a praxou, aby sa už samotná protiprávna strata možnosti disponovať určitou sumou počas určitého obdobia považovala za vyčísliteľnú finančnú škodu bez toho, aby sa v tejto súvislosti vyžadovalo ďalšie odôvodnenie. Rovnako možno v súlade so súčasnou právnou úpravou a praxou vyjadriť takúto škodu v podobe úrokového výnosu, ktorý by sa dosiahol, ak by sa na danú sumu počas príslušného obdobia uplatnila zodpovedajúca úroková sadzba.

121. Vzhľadom na tieto skutočnosti sa musí v prvom rade odmietnuť tvrdenie Komisie a výrobcov výťahov, v zmysle ktorého ide v prípade škody uplatňovanej spolkovou krajinou Horné Rakúsko o dodatočný úrokový výnos, a teda *lucrum cessans*, ktorý by spolková krajina mohla dosiahnuť len vtedy, ak by predmetné sumy v rozpore s ich účelom a právnou úpravou nepoužila len na účely poskytovania zvýhodnených úverov na podporu bytovej výstavby, ale investovala by ich do

⁷⁵ Podporné úvery poskytnuté so zvýhodnenou úrokovou sadzbou sa týmto spôsobom odlišujú od *ušlých príspevkov*, ktorými spolková krajina Horné Rakúsko nahrádza príjemcom podpory prostredníctvom priamych alebo ročných príspevkov čiast obstarávacích nákladov alebo úverových sadzieb a ktoré nie sú predmetom tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania (pozri 12 až 14 vyššie). V prípade takýchto ušlých príspevkov sa prelína škoda spolkovej krajiny, ktorú utrpela v dôsledku navýšenia ceny podmieneného kartelom, a škodou príjemcov pomoci v rozsahu, v akom škoda spolkovej krajiny vo výške podielu ušlých príspevkov zodpovedá navýšeným nákladom na nadobudnutie výťahov, ktoré boli podmienené kartelom, v ktorých je zahrnuté navýšenie ceny vyplývajúce z kartelu, ktoré zaplatili príjemcovia pomoci. Príjemcovia priamych príspevkov v konaní vo veci samej postúpili na spolkovú krajinu čiast svojich nárokov voči účastníkom kartelu vyplývajúcich zo zaplateného navýšenia ceny, ktoré zodpovedá príspevkom tejto spolkovej krajiny, ktorá si teraz tieto nároky uplatňuje voči účastníkom kartelu; pozri odkazy v prvostupňových a druhostupňových rozsudkoch v konaní vo veci samej v poznámke pod čiarou 12 vyššie.

⁷⁶ Rozsudok z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 97).

špekulatívnych obchodov na finančnom trhu. Práve naopak, v prípade škody, ktorej náhrady sa spolková krajina domáha, ide totiž o majetkovú škodu, a teda o *damnum emergens*, ktorá v zmysle úvah v bodoch 114, 115 a 120 vyššie vyplýva z tej skutočnosti, že spolková krajina nemohla počas relevantného obdobia disponovať navýšenými sumami úverov, ktoré poskytla.

122. Z uvedeného vyplýva, že nemožno prijať ani argumentáciu, v zmysle ktorej spolková krajina Horné Rakúsko buď dostatočne nepreukázala, že predmetné sumy by mohla investovať s priemernou úrokovou sadzbou spolkových dlhopisov, alebo že dostatočne, resp. včas nenamietla, že si tieto sumy musela sama zabezpečiť z úverových finančných prostriedkov s príslušnou úrokovou sadzbou alebo že ich bola povinná použiť na splatenie existujúcich úverov. Cieľ zákonného nároku na zaplatenie úrokov totiž spočíva práve v tom, aby nebolo potrebné predložiť dôkaz o konkrétnom výnose vyplývajúcom z investičnej príležitosti.

123. Ako uviedla spolková krajina Horné Rakúsko na pojednávaní, aj samotná rakúska judikatúra prijala zásadu, v zmysle ktorej sa finančné prostriedky, ktorými disponujú štátne orgány, investujú do štátnych spolkových dlhopisov s pevnou úrokovou sadzbou a príslušná úroková sadzba je smerodajná pre výpočet strát, ktoré vzniknú v dôsledku prechodného nedostatku takýchto prostriedkov. Podľa spolkovej krajiny sa táto judikatúra výslovne uplatní na spornú škodu v tejto veci.

124. To znamená, že štátny poskytovateľ úverov, akým je spolková krajina Horné Rakúsko, nie je v situácii, o akú ide v tejto veci, povinný objasniť a preukázať, že by spornú sumu mohol výnosne investovať alebo použiť na splatenie existujúcich úverov. Naopak stačí, aby takýto poskytovateľ úverov pred vnútroštátnym súdom vysvetlil, akou sumou nemohol počas akého obdobia disponovať, a prípadne uviedol, aká by bola výška uplatniteľnej úrokovej sadzby. Ako správne poznamenáva spolková krajina, osobitná povinnosť verejných poskytovateľov úverov preukázať, že mali právomoc investovať sporné sumy príslušným spôsobom, resp. že ich mohli použiť na splatenie existujúcich úverov, by bezdôvodne znevýhodňovala štátne subjekty v porovnaní so súkromnoprávnymi subjektmi, ktoré nemajú takúto dokazovaciu povinnosť.

125. Len pre úplnosť preto treba konštatovať, že spolková krajina Horné Rakúsko v prebiehajúcom konaní v každom prípade presvedčivým spôsobom preukázala, že bola nielen oprávnená investovať krátkodobu dostupné finančné prostriedky, ktoré boli určené na podporu bytovej výstavby, až do okamihu ich ďalšieho použitia na stanovený účel (vyplatenie príjemcovi podpory), do úročených spolkových dlhopisov, alebo že ich mohla použiť na splatenie existujúcich úverov, ale v rámci svojej správy aktív mala dokonca povinnosť postupovať uvedeným spôsobom. Spolková krajina taktiež vysvetlila, že svoju škodu už v podaní, ktoré viedlo k začatiu konania vo veci samej, odôvodnila jednak možnosťou investovať sporné sumy za obvyklých trhových podmienok a jednak možnosťou použiť predmetné sumy na splatenie vlastných úverov. Vyššie uvedené zjavne potvrdzuje aj rozhodnutie druhostupňového súdu v konaní vo veci samej.⁷⁷

126. Zo všetkých vyššie uvádzaných skutočností vyplýva, že škoda, akú si uplatňuje spolková krajina Horné Rakúsko v konaní vo veci samej, sa musí nahradiť na základe článku 101 ZFEÚ, z ktorého priamo vyplýva právo osoby na náhradu škody, ktorá jej vznikla v dôsledku porušenia pravidiel hospodárskej súťaže. V súlade s rozdelením právomocí medzi Súdny dvor a vnútroštátne súdy teraz prináleží vnútroštátnemu súdu, aby určil presný rozsah škody, ktorá sa má nahradiť.⁷⁸

⁷⁷ Uvedené vyplýva zo znenia návrhu účastníkov konania, aj keď druhostupňový súd napokon dospel k záveru, že spolková krajina Horné Rakúsko pri určovaní výšky svojej škody vychádza zo straty investičných príležitostí; pozri uznesenie Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň) ako odvolacieho súdu (druhostupňový súd v konaní vo veci samej) z 27. apríla 2017 (sp. zn. 5 R 193/16p-73, s. 10, 13, 48).

⁷⁸ Pozri v tomto zmysle bod 46 vyššie, ako aj rozsudok z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 95 až 98).

2) *O škode spôsobenej všeobecnej verejnosti v dôsledku nedostatočnej podpory bytovej výstavby vyplývajúcej z kartelu*

127. Ako už bolo uvedené vyššie, tvrdenie, že výlučne politická škoda, ktorá bola všeobecnej verejnosti v prebiehajúcom konaní spôsobená kartelom medzi výrobcami výťahov, nie je nahraditeľná, sa vôbec neuplatní v prípade spornej škody v tomto konaní, a preto je neopodstatnené.⁷⁹ Preto len pre doplnenie treba konštatovať, že toto tvrdenie nemôže mať v konaní úspech.

128. Bez ohľadu na otázku týkajúcu sa konkrétneho výpočtu vzniknutej škody, na ktorú je potrebné odpovedať v druhom kroku, by sa neprijateľným spôsobom rozšírila pôsobnosť zásady „privatizácie ziskov a socializácie strát“, ak by sa škoda, ktorá bola všeobecnej verejnosti v dôsledku kartelu spôsobená nesplnením povinnosti zabezpečiť všeobecné blaho, považovala *per se* za nenahraditeľnú, resp. neexistujúcu.

129. Z hmotnoprávneho hľadiska a s ohľadom na konkrétne vyjadrenie škody, ako aj na finančnú povahu a predvídateľnosť škody spôsobenej „všeobecnej verejnosti“ sa môže zdať náročné určiť konkrétnu výšku takejto škody. V takýchto prípadoch by však bolo možné vychádzať z ekonomických modelových vzorcov alebo zväziť uplatnenie predmetnej škody ako nemateriálnej ujmy.

130. Zároveň si možno nepochybné predstaviť prípady, keď je ťažké identifikovať právnickú osobu, ktorej sa má konkrétne nahradiť škoda spôsobená „všeobecnej verejnosti“. V takýchto prípadoch by však bolo možné postupovať tak, že osoba, ktorá zastupuje verejné záujmy, sa domáha náhrady spôsobenej škody ako zástupca všeobecnej verejnosti a náhrada škody poskytnutá osobami, ktoré za túto škodu zodpovedajú, sa odvedie do fondu, ktorého výnos sa použije v prospech všeobecnej verejnosti.⁸⁰

3) *Priebežný záver*

131. Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že v prípade škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko, ktorá spočíva v tom, že suma úveru, ktorá sa poskytla vo výške percentuálnej sadzby ceny výrobku, bola vyššia, ako v prípade, ak by neexistovala kartelová dohoda, a z tohto dôvodu ju spolková krajina nemohla investovať v súlade s obvyklou trhovou úrokovou sadzbou, resp. použiť na splatenie existujúcich úverov, ide o škodu, ktorá sa musí nahradiť podľa článku 101 ZFEÚ v rozsahu, v akom medzi touto škodou a predmetnou dohodou o cene existuje dostatočne priama súvislosť.

c) *O dostatočne priamej súvislosti medzi porušením práva a škodou*

132. Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že sú splnené dve z troch podmienok pre náhradu škody spolkovej krajiny Horné Rakúsko, t. j. zahrnutie poškodeného a škody do rozsahu pôsobnosti cieľov ochrany sledovaných článkom 101 ZFEÚ a existencia skutočnej škody, ktorú možno nahradiť. Napokon má teda rozhodujúci význam otázka, či medzi kartelom výrobcov výťahov a škodou spolkovej krajiny existuje dostatočne priama príčinná súvislosť.

133. Výrobcovia výťahov a Komisia takúto súvislosť spochybňujú. Na jednej strane totiž neexistuje dostatočne priama súvislosť medzi vyššími cenami výťahov vyplývajúcimi z kartelu a podpornými opatreniami spolkovej krajiny Horné Rakúsko (1). Na druhej strane nemohli výrobcovia výťahov, ktorí boli účastníkmi kartelu, takúto škodu absolútne predvídať (2).

⁷⁹ Pozri body 105 až 112 vyššie.

⁸⁰ Na podobnej konštrukcii sú napr. v práve spojených štátov amerických založené „*parens patriae antitrust actions*“, ktoré štátnemu Attorneys General (Generálny prokurátor, USA) umožňujú, aby v prípade rozptýlených škôd, ktoré boli obyvateľstvu spôsobené vyššími cenami spotrebiteľných statkov, ktoré vyplynuli z kartelu, domáhať sa v mene občanov súhrnnej náhrady a výnos takýchto žalôb použiť na uskutočnenie všeobecne prospešných projektov; pozri v tomto ohľade FARMER, S. B.: *More lessons from the laboratories: Cy pres distributions in parens patriae antitrust actions brought by state Attorneys General*. In: 68 *Fordham L. Rev.* 1999, s. 361 a nasl.

1) *O konkrétnej súvislosti medzi cenou výťahov a výškou úveru*

134. Výrobcovia výťahov relevantným spôsobom nespochybňujú, že existenciu dostatočne priamej súvislosti medzi vyššími cenami výťahov vyplývajúcimi z kartelu a škodou, ktorú utrpela spolková krajina Horné Rakúsko, nemožno spochybniť na základe tej skutočnosti, že spolková krajina nebola v priamom zmluvnom vzťahu s výrobcami výťahov, ktorí boli účastníkmi kartelu. Takáto argumentácia by bola navyše odsúdená na neúspech, pretože najneskôr od rozsudku vo veci Kone je zrejmé, že na takúto skutočnosť nemožno prihliadať.⁸¹

135. Výrobcovia výťahov však namietajú, že uznanie dostatočne priamej súvislosti medzi kartelom výrobcov výťahov a škodou vyplývajúcou z podpory poskytnutej spolkovou krajinou Horné Rakúsko by malo za následok bezbrehé rozšírenie zodpovednosti účastníkov kartelu za akékoľvek ďalšie škody vyplývajúce z priamych škôd vyplývajúcich z kartelu, ktoré by už vôbec nesúviseli s relevantným kartelovým trhom.

136. V tomto ohľade je síce správne, že verejné podpory by v zásade mohli ovplyvniť stavebné činnosti. Rovnaký záver však platí napríklad aj pre oblasť úrokovej politiky bánk, organizáciu daňového systému alebo iné regulačné činnosti. Ak by sa v prejednávanej veci pripustila dostatočne priama súvislosť medzi kartelom výrobcov výťahov a škodou, ktorá vznikla spolковой krajine Horné Rakúsko, vychádzalo by sa z možnosti náhrady akejkoľvek škody, ktorá verejným orgánom vznikne v súvislosti s výkonom ich úplne všeobecných daňových, regulačných alebo iných opatrení len preto, že by takéto opatrenia mohli mať nejaké dôsledky pre kartelom dotknutý trh.

137. Takáto argumentácia sa musí odmietnuť.

138. V prípade opatrenia spolковой krajiny Horné Rakúsko, ktoré je predmetom konania vo veci samej, totiž nejde o všeobecné opatrenie porovnateľné s daňovou alebo inou právnou úpravou. Politika spolковой krajiny Horné Rakúsko v oblasti podpory bytovej výstavby je síce sociálno-politickým opatrením, ktoré slúži okrem podpory jednotlivých príjemcov pomoci aj verejným záujmom spolковой krajiny. V prípade poskytovania podporných úverov, ku ktorému dochádza v rámci tejto všeobecnej politiky podpory bytovej výstavby a ktorého výkon viedol k vzniku spornej škody, však ide o súbor celkom konkrétnych individuálnych opatrení prijatých voči jednotlivým príjemcom podpory.

139. Ako preukázala spolková republika Horné Rakúsko, výška jednotlivých úverov zodpovedá nielen konkrétnej percentuálnej sadzbe obstarávacích nákladov, ale podrobný rozpis týchto nákladov bol súčasťou úverových podkladov, pričom na jeho základe možno určiť aj presné náklady na predmetné zabudované výťahy.

140. Či spolková krajina Horné Rakúsko mala vplyv na jednotlivé položky týchto nákladov, a najmä na výber takýchto výťahov, čo výrobcovia výťahov spochybňujú, nie je relevantné. Stačí konštatovanie, že jednotlivé podporované projekty boli spolu so zabudovanými výťahmi a zodpovedajúcimi nákladmi, ktoré sa v tejto súvislosti vynaložili, podrobne opísané v podkladoch podpory. Z tohto tvrdenia vychádzala napokon aj spolková krajina v konaní vo veci samej pri výpočte konkrétnej výšky škody.⁸²

⁸¹ Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 33).

⁸² Pozri uznesenie Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň) ako odvolacieho súdu (druhostupňový súd v konaní vo veci samej) z 27. apríla 2017 (sp. zn. 5 R 193/16p-73, s. 30 a 31).

141. V prípade uplatňovanej škody teda v žiadnom prípade nejde o akési vágne dôsledky všeobecného regulačného opatrenia, ktoré sa náhodným spôsobom prejavilo na kartelom dotknutom trhu. Práve naopak, možno v každom jednotlivom prípade preukázať konkrétnu súvislosť medzi vyššou cenou za zabudované výťahy a percentuálnou výškou príslušného podporného úveru. Škoda spolčkovej krajiny Horné Rakúsko teda dostatočne priamo súvisí s navýšeniami cien, ktoré vyplynuli z kartelu na rakúskom trhu s výťahmi a potvrdenie takejto súvislosti v prejednávacom prípade nemožno v žiadnom prípade prirovnávať k bezbrehému rozšíreniu zodpovednosti účastníkov kartelu.

2) O možnosti účastníkov kartelu medzi výrobcami výťahov predvídať škodu spolčkovej krajiny Horné Rakúsko

142. Ako už bolo uvedené vyššie, prostredníctvom posúdenia existencie dostatočnej priamej príčinnej súvislosti medzi protiprávnym konaním a škodou sa má zabezpečiť, aby bola osoba ako následky svojho protiprávneho konania povinná znášať zodpovednosť aj za také škody, ktorých vznik mohla racionálne predvídať.⁸³

143. Na rozdiel od tvrdenia Komisie, otázka o predvídateľnosti určitého druhu škôd pre osoby, ktoré sa podieľali na porušení pravidiel hospodárskej súťaže, nie je výlučne skutkovou otázkou, ktorú prináleží posúdiť výlučne vnútroštátnemu súdu. Ako už bolo vysvetlené, z rozsudku Súdneho dvora vo veci Kone práve naopak vyplýva, že Súdny dvor v rámci prejudiciálneho konania všeobecným a abstraktným spôsobom preskúma, či sú splnené podmienky stanovené právom Únie pre náhradu spornej škody v konaní vo veci samej, pričom následne prináleží vnútroštátnemu súdu, ktorý predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania, aby posúdil, či sú tieto podmienky splnené aj v konkrétnom jednotlivom prípade.⁸⁴

144. Súdny dvor v tomto smere v rozsudku vo veci Kone výslovne preskúmal, či účinok ochrannej ceny („umbrella pricing“), v prípade ktorého nezúčastnená tretia osoba nastaví svoje ceny z dôvodu vyšších trhových cien vyplývajúcich z kartelu vyššie, ako by bolo možné za normálnych podmienok hospodárskej súťaže, predstavuje z abstraktného pohľadu predvídateľný dôsledok kartelov, ktorý účastníci kartelu nemôžu prehliadnuť. Keďže išlo o takýto prípad, bol vnútroštátny súd následne povinný preskúmať s ohľadom na okolnosti konkrétneho prípadu a osobitosti dotknutého trhu, či sporný kartel mohol mať za následok skutočne uplatnenie „umbrella pricing“ tretími osobami konajúcimi samostatne a či účastníci kartelu o týchto okolnostiach vedeli.⁸⁵

145. V tomto konaní sa preto musí preskúmať, či škoda v podobe poskytnutej podpory, ktorej náhrady sa spolčková krajina Horné Rakúsko domáha v konaní vo veci samej, predstavuje z všeobecného a abstraktného hľadiska možný predvídateľný dôsledok kartelu, ktorého cieľom bolo zabezpečiť pre účastníkov kartelu vyššie ceny, ako za bežných trhových podmienok.

146. Výrobcovia výťahov a Komisia tvrdia, že v žiadnom prípade nemožno vychádzať z takýchto skutočností. Naopak, už zo samotnej snahy o stručné a zrozumiteľné zhrnutie tvrdení spolčkovej krajiny Horné Rakúsko týkajúcich sa škody vyplýva, aké sú vykonštruované a „neprirodzené“. Žiadny obozretný výrobca výťahov nemôže a nesmie počítať s tým, že verejnoprávny orgán miestnej samosprávy, ktorý sa neusiluje o dosiahnutie zisku, nepoužije verejné peňažné prostriedky na plnenie svojich politických všeobecne prospešných úloh, ale namiesto toho v rozpore so sledovanými cieľmi a so zákonom na špekulatívne účely na finančnom trhu, a teda zneužívajúcim spôsobom. Takýto postup odporuje akýmkoľvek všeobecným životným skúsenostiam, a preto je škoda, ktorá vznikla v dôsledku straty takejto špekulatívnej možnosti pre účastníkov hospodárskej súťaže, ku ktorým patria výrobcovia výťahov, úplne nepredvídateľná.

⁸³ Pozri bod 83 vyššie.

⁸⁴ Pozri body 66 až 68 vyššie.

⁸⁵ Rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i. (C-557/12, EU:C:2014:1317, body 30 a 34).

147. Takáto argumentácia je v celom rozsahu nedôvodná.

148. V prvom rade je v oblasti stavebníctva úplne bežné, že stavebníci svoje stavebné zámery uskutočňujú s pomocou finančných prostriedkov pochádzajúcich z úveru. Účastníci kartelu, ktorého cieľom je dosiahnuť vyššie ceny v porovnaní s cenami, ktoré by dosiahli za normálnych trhových podmienok, teda môžu predpokladať, že škoda, ktorá vyplynie z navýšených cien, sa presunie na financujúce subjekty stavebníkov.

149. Navyše, ako uviedli aj samotní výrobcovia výťahov na pojednávaní, sporné podporné opatrenia sa vykonali v presne vymedzenom zákonnom rámci, ktorý je účastníkom hospodárskej súťaže pôsobiacim v oblasti stavebníctva alebo výrobcom stavebných dielov, akými sú napríklad výťahy, dobre známy. Výrobcovia výťahov preto museli počítať s tým, že navýšené ceny sa budú prinajmenšom sčasti financovať s pomocou podporných úverov so zvýhodneným úrokom.

150. Napokon, aby mohol účastník hospodárskej súťaže predpokladať, že štátnemu poskytovateľovi úverov, akým je spolková krajina Horné Rakúsko, môže z vyplatenia vyššej peňažnej podpory vyplývajúcej z kartelu vzniknúť úroková škoda, nemôže v žiadnom prípade predpokladať, že takýto štátny subjekt postupuje v rozpore s cieľmi, zákonnými ustanoveniami a právomocami a že peňažné prostriedky, ktorými disponuje a ktoré slúžia cieľom verejnemu záujmu, použije v rozpore s ich pôvodným účelom na to, aby sa prostredníctvom špekulatívnych transakcií a s cieľom dosiahnuť zisk podieľal na transakciách na finančných trhoch. Naopak, ako už bolo uvedené v bodoch 114, 115 a 120 vyššie, v súlade so súčasnou právnou situáciou a praxou možno chýbajúcu možnosť disponovať s určitou sumou počas určitého obdobia za úrokovú škodu.

3) Priebežný záver

151. Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že škoda, akou je tá spolkovej krajiny Horné Rakúsko, ktorá vznikla preto, že suma úveru v percentuálnej výške výrobných nákladov bola vyššia, ako by bola bez kartelovej dohody, v dôsledku čoho nemohla spolková krajina tieto sumy investovať s obvyklou trhovou úrokovou sadzbou alebo použiť na splatenie existujúcich úverov, dostatočne priamo súvisí s kartelovou dohodou a účastníci kartelu mohli vznik takejto škody predvídať.

VI. Návrh

152. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý predložil rakúsky Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko), odpovedal takto:

Článok 101 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že aj akejkolvek osobe, ktorá nie je účastníkom trhu dotknutého kartelom na strane ponuky ani dopytu, sa musí poskytnúť možnosť požadovať od účastníkov kartelu náhradu škody. Za takéto osoby sa považujú aj štátni poskytovatelia úverov, ktorí za zvýhodnených podmienok poskytujú úvery odberateľom účastníkov kartelu a ktorých škoda spočíva v tom, že suma úveru v percentuálnej výške výrobných nákladov bola vyššia ako bez kartelu, v dôsledku čoho nemohli tieto sumy investovať s obvyklou trhovou úrokovou sadzbou alebo ich použiť na splatenie existujúcich úverov.